

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacrae Theologiae Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiae Ad Mentem Scoti Cursus Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Disputatio XXVI. De Nutritione, augmentatione, rarefactione,
condensatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

mentum *Calulatoris*, in quo soluendo tantam difficultatem inueniunt Authores, ut vnusquisque alterius solutione reiecta, propriam excogitare voluerit sic, ut tot sint solutiones quot Authores qui nostram conclusionem tenent, quibus omnibus impugnatis facile sibi respondere videtur

Auersa respondet concedendo sequelam, quam non putat absurdam: Sed re vera non vidit aut saltem non effugit difficultatem: nam quamuis non sit absurdum, quod idem simul moueatur motibus diuersis ad qualitates contrarias in gradibus, in quibus sunt compossibiles, tamen, ut ipse *Auersa* fateatur & ex se manifeste patet, non potest simul moueri ad illas in gradibus impossibilibus: argumentum autem vult hoc, non primum.

Itaque respondeo negando sequelam, quia prius debet frigidum producere frigus in illa parte repatiēte, quam pars ignis non repassa agat in ipsam: ergo non patitur simul pars repassa a passio frigido, & a parte non repassa.

Probatur antecedens, quia pars non repassa non potest agere in partem repassam, nisi inueniat ipsam dissimilem: non sit autem dissimilis, nisi par actionem passi producentis frigus in ipsa: ergo prius debet frige fieri a passio, quā pars non repassa poterit agere in ipsam. Quod si supponatur pars repassa habere septem gradus caloris, & tam passum esse applicatum ad producendum secundum gradum frigoris, quam partem non repatiētem ad producendum vnum gradum caloris; tum dico potentius habiturum effectum; & si sint æque potentia, vel neutrum producturum aliquid, vel determinandum a Deo quodnam ex ipsis debet producere.

34. *Simile huic est aliud argumentum*, quod proponunt sibi *Complutenſes*; si ignis dum ageret in aquam medio aëre, simul repateretur ab aqua, medio eodem aëre, aër deberet caleſcere ab igne & frige fieri ab aqua, & sic moueretur motibus contrariis.

Respondent Complutenſes in aëre illo intermedio assignandam esse partem determinatam ipsius cuiuslibet ex agentibus contrariis, maiorem vel minorem, iuxta maiorem vel minorem actiuitatem cuiusque; unde duo illa contraria agentia non agent simul in eandem partem istius medi; sed vnum in vnā partem & alterum in alteram; & quando alterant suas partes, tum quodlibet ex illis facit vnum agens cum sua parte & sic immediate in se inuicem agunt & reagent, nec mouent idem motibus contrariis.

Hæc responsio forte in re est bona, sed facilius respondetur, non esse inconueniens, quod idem moueatur motibus diuersis ad qualitates contrarias in gradibus, in quibus compatiuntur se inuicem naturaliter; in casu autem argumenti aliud non sequeretur de aëre medio inter ignem & aquam.

25. *Quæres*, an omne agens dum agit in passum, ab eodem passo repatiatur.

Respondeo primò non esse dubium, quin agens spirituale, verbi gratia Angelus, possit agere, mouendo corpora, absque eo quod patiatur ab ipsis; & quin etiam agentia naturalia possint producere species intentionales in subiectis, a quibus non patiuntur. Vnde difficultas est tantum; an quando agens agit in passum producendo in ipso aliquam qualitatem contrariam qualitibus passi, semper ab eodem passo repatiatur recipiendo ab ipso aliquem gradum contrariæ qualitatis suæ. In hoc ergo sensu

Respondeo secundò cum communi sententia affirmative, contra *Arriagam* disp... num. 19.

Probatur manifeste, quia illud passum est applicatum tam sufficienter, ut agat in agens illud, quam ut patiatur ab ipso, & est causa naturalis naturaliter productiua talis formæ, qualem in se habet in quocumque subiecto capaci: sed agens est subiectum capax: ergo.

Confirmatur respondendo ad rationes huius authoris. *Obiicit ergo primò*: stupa habens septem gradus caloris, & vnum frigoris applicatum igni, patitur ab igne & non agit in ignem: ergo falsa est nostra resolutio.

Probat autecedens quoad primam partem, quia re-

cipit ab igne octauum gradum, quo disponitur ad formam ignis.

Probatur etiam quoad secundam partem, quia in eo instanti, in quo applicatur & deberet agere in ignem per illum gradum frigoris non habet illum gradum frigoris: nam in eodem instanti producit ignis octauum gradum, quo expellitur ille vnicus gradus frigoris.

Respondetur: hoc argumentum supponere falsum, nimirum gradus intensiōis esse indiuisibiles, cum tamen quilibet ex illis sit diuisibilis in infinitum.

Sed respondeo in forma, negando antecedens, quoad secundam partem: & ad eius probationem dico quod in eo instanti, quo applicatur, non tollatur gradus frigoris, sed in tempore sequenti tollitur successiue, & successiue etiam per illum reagit in ignem.

36. *Obiicit secundò* nulla est necessitas fingendi dependentiam agentis a reactione: ergo.

Probatur antecedens, licet enim quando passum habet fortem qualitatem, reagat, tamen non est necesse ut semper habeat tam fortem qualitatem, ut possit reagere.

Confirmatur, quia non est credibile exiguum stupam in maximum ignem proiectam infrigidare illum: ergo.

Respondeo, negando antecedens, & ad probationem dico, quod sicut quando passum habet fortem qualitatem, fortiter reagit: ita quando habet minus fortem, minus fortiter reagit; nec vnquam habet tam debilem quin aliquo modo reagere possit.

Ad confirmationem Respondeo, negando antecedens: cum enim habeat aliquid actiuitatis, & ignis quantumuis magnus possit aliquantulum pati, cur non ageret in illum?

DISPUT. XXVI.

De nutritione, augmentatione, rarefactione, condensatione.

DE omnibus his actionibus, quæ conducere solent ad generationes, & corruptiones rerum corruptibilium, hac vnica disputatione agendum est.

QUESTIO I.

An, & quid sit Nutritio.

1. Nutritio duas potissimum significationes habet.

Primo significat conuersionem alimenti in propriam substantiam, & sic non solum viuientia corpora, sed etiam non viuientia nutriuntur; unde ignis dum conuertit lignum in propriam substantiam, dicitur consequenter nutrire se.

Secundo proprius significat conuersionem nutrimenti, quæ virtute vitali fit, id est virtute intrinseca viuientis, & de nutritione hoc modo accepta in hac disputatione agimus.

CONCLUSIO I.

Nutritio est aggeneratio vnius partis substantialis ad aliam factam per virtutem viuientis transmutantis materiam alimenti in suam substantiam, seu mutatio substantialis facta virtute vitali viuientis, per quam materia alimenti mutatur ex primatione forma substantialis nutrimenti viuientis ad illam, & simul coniungitur integraliter cum nutritio. Hæc est in re communis, patetque veritas eius ex declaratione.

Dicitur mutatio substantialis, ut distinguatur ab augmentatione, & alteratione, quæ cum habent pro termino ad quem accidunt, dicuntur accidentales: significatur autem hæc particula in priori descriptione per ly aggeneratio, per quod intelligitur quod nutritio fit generatio quædam, & consequenter fit mutatio substantialis.

Dicitur facta virtute vitali agentis, ut excludatur nutritio primo modo sumpta. Reliqua ponuntur, ut distinguatur

Facilior
responsio.

An omne
agens a-
gendo re-
patiatur.

Resolu-
tio affir-
mativa.

Duplici
nutritio.

Quid nu-
tritio
proprie
dicta.

guatur à generatione, per quam viuens producit sibi simile, sed non aggenerat illud sibi, hoc est non coniungit secum illud integraliter.

CONCLUSIO. II.

2. Datur huiusmodi nutritio. Est Scoti 1. d. 47. quæst. 1. Rub. cap. 5. quæst. 1. de augmentatione, & communis contra Magist. asserentem viuens nunquam acquirere nouam substantiam, sed cum ea, quam accepit à parentibus, semper perseuerare; cibo tamen indigere, non ut conuertat illum in propriam substantiam, sed ut sit pabulum caloris naturalis, ne deficiente alio pabulo ageret in propriam viuentis substantiam, eamque consumeret.

Probatur conclusio primo autoritate Philosophi primo de generatione cap. 5.

Probatur secundo ratione, quia certum est per actionem caloris naturalis hominem & cetera alia non solum deperdere aliquid sanguinis sui, sed etiam carnis, ut manifeste videtur in grani infirmitate: ergo si non repararetur iste sanguis, & caro, præterquam quod valde cito deficeret, nunquam conualesceret ex infirmitate, nec ad pristinum statum perueniret: illa restauratio fit per nutritionem: ergo datur nutritio.

Confirmatur, quia euidenter est quod homo crescat, & decreseat in substantia: sed non potest explicari quomodo hoc fiat, nisi perdendo, & acquirendo aliquas partes substantiales: ergo datur talis acquisitio, & consequenter nutritio.

Dices primo, hominem crescere per rarefactionem substantiæ à parentibus acceptæ.

Contra, quia sic, cum perueniret aliquis ad magnam molem, ipsius substantia esset valde tenuis & multo minus solida quam substantia pueri, quod est absurdum, & contra experientiam.

Dices secundo, homo fit maior per acquisitionem nouæ quantitatis in eadem ipsa substantia, quæ antea erat sub minori quantitate.

Contra, quia nil potest acquirere nouam quantitatem sine nouis partibus substantialibus, quin saltem rarefiat: sed homo dum crescit, non rarefit: ergo.

Probatur tertio, quia æquæ perfecta est vis vegetatiua in homine, ac in brutis: ergo sicut bruta nutriuntur secundum Aduers. ita dicendum est de homine.

Confirmatur, quia propterea iudicamus bruta propriè nutiri, quia videmus ipsorum corpora augeri mediante comestione: sed idem videmus de homine: ergo.

3. Obijciens primo dictum illud Christi, *Quod intrat in os, non inquinat animam, sed vadit per secessum*: ergo non conuertitur in substantiam.

Respondetur, distinguendo consequens: secundum partes impuriore, concedo, secundum partes puriores, nego consequentiam.

Obijciens secundo, si conuerteretur materia alimenti in substantiam hominis aliti, deberet anima rationalis vniri isti materiæ virtute potentiæ nutritiæ: sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor, quia potentia nutritiua, cum sit corporea, non potest attingere vnionem animæ, cum sit spiritalis.

Respondetur, si potentia generatiua non obstante corporeitate sua producat vnionem animæ cum corpore in generatione, potentiam nutritiuam posse similiter producere vnionem animæ ad partem corporis nutritione acquisitam. Quod si potentia generatiua non poterit nec debeat id facere, idem dicendum erit de nutritiua; unde quidquid dixerint aduersarij de illa, nos dicemus de hac. In rei tamen veritate probabilius est, quod vnio animæ producat in solo Deo tam in generatione, quam in nutritione.

5. Quæres, quomodo fiat nutritio. *Respondetur* multas mutationes intercedere in nutritione: nam in primis cibis alteratur in ore per contritionem & admixtionem salium; inde autem delatus ad stomachum calore naturali eiusdem, adiuantibus etiam vicinis partibus, præsertim hepate, concoquitur, & in massam quandam, quam chylum Medici vocant, transformatur; cuius chyli per

intimum stomachi orificium ad ima detrusi, & per intestina, flexuosa circuitione deducti, perfectissima pars per venas massarayas fugitur, & reliquis partibus per secessum transmissis, trahitur ad iecur, à quo amplius depurata condertitur in chimum, quæ est massa quædam aggregata ex quatuor humoribus, scilicet sanguine, pituita seu flegmate, flaua bili seu colera, & atra bili, seu melancholia. Ex quibus flaua bilis in folliculum fellis, qui ad iecoris portas situs est, conicitur; & atra bilis ad splenem amandatur; pituita proprium receptaculum non habet, sed deseruit tanquam vehiculum ad deferendum sanguinem per vniuersum corpus, & ad humectandos artus, ne frequenti agitatione arseant. Sanguis denique per venam, quæ caua magna dicitur, ad omnes partes corporis deducitur, & ex ipso vnaquæque pars aliquam partem conuertit in suam substantiam. In hac autem conuersione consistit ipsa nutritio formaliter loquendo & realiter: nam si hæc sola fieret, nutrire- tur viuens, quamuis reliquæ mutationes non præcessissent; non autem nutritur, si hæc non fieret, quamuis reliquæ adfuissent.

5. Quæres secundo, an nutritio distinguatur essentialiter à generatione.

Respondetur, affirmatiuè, quia nutritio est actio, per quam vitaliter coniungit vna substantia alias partes nouas sibi: generatio autem non est talis.

Dices terminum nutritionis esse formam substantialem aggeneratam: sed illa forma est eiusdem rationis cum forma substantiali producta per generationem: ut patet in nutritione equi: ergo non distinguuntur specie nutritio & generatio equi: quia actiones non distinguuntur specie, nisi termini earum sic distinguantur.

Respondetur, distinguendo maiorem: ut aggenerata, hoc est producta secundum se, & continuata cum substantia nutrita, concedo maiorem; secundum se præcise, aut secundum quod producit præcise, nego maiorem. Distinguo similiter minorem; secundum se præcise, concedo minorem; ut aggenerata, nego minorem & consequentiam.

Quæres tertio, an terminus nutritionis sit substantia viuentis, ut intra lineam substantiæ habet rationem partis. Hanc difficultatem fusissimè examinant Complutenses hic quæstione tertia, & defendunt partem negatiuam, quia putant substantiam non habere partes entitiatias ex se, sed à quantitate. At ex dictis in Logica tenenda est pars affirmatiua, quæ sane mihi tam euidenter apparet, ut mirer homines doctos de ea dubitare posse: nam tam certum est, quæ dari nutritionem, quod per nutritionem aliquid substantiale acquiratur, quod ante acquisitionem non fuit, & illud esse distinctum realiter ab eo, quod ante acquisitionem fuit; alias ante fuisset; & deinde illud coniungi cum eo, quod ante fuit: ergo facit aliquod totum cum illo quod ante fuit, cuius totius ipsum est pars. Sed non est perdendum tempus in rei manifestissimæ probatione, videantur dicta in Logica de quantitate.

QVÆSTIO II.

Virum viuens maneat idem numero toto tempore quo viuit.

6. Ratio difficultatis est, quia per actionem caloris naturalis & aliorum agentium, tam interiorum quam exteriorum, certum est, quod viuentia deperdant aliquid suæ substantiæ, & quod per nutritionem acquirant sibi nouas partes substantiales, aliquando maiores, quam perdiderunt, aliquando æquales, aliquando minores. Cum ergo secundum omnes partes hoc modo consumantur & reficiantur viuentia, dubium est, virum si diu viuat aliquod viuens, aliqua pars ex illis, quas accepit à generante, in fine vitæ permaneat. Et quidem, quantum ad homines, cum semper maneat anima rationalis eadem, quæ est eorum præcipua pars, quamuis succede

An nutritio distinguatur essentialiter à generatione.

Terminus nutritio- nis est substantia, ut habet rationem partis.

Quomodo fit nutritio.

succederent alia & alia partes corporis, nec maneret aliqua pars ipsius recepta à parentibus, posset dici bene quod maneat iidem homines secundum partem principalem; & ita etiam posset responderi de animantibus perfectis, si, ut multi sentiunt, habeant animas indiuisibiles, de quo postea: Sed cum secundum omnes animalia imperfecta & plantæ habeant animas diuisibiles, de iis principaliter procedit hæc difficultas.

Sed prima sententia est, huiusmodi animalia esse eadem numero secundum formam seu animam, non secus ac, si haberent animam indiuisibilem, quia semper eadem forma producta à generante manet inuariata, nec aliqua pars ipsius, aut per calorem naturalem, aut aliunde deperditur, aut per nutritionem acquiritur; sed solum partes materiæ informatæ per illam formam perduntur, & alia partes materiæ acquiritur, quæ per eandem ipsam informantur.

Secunda sententia est quod licet reuera aggeneretur per nutritionem non solum pars noua materiæ, sed etiam formæ; tamen in viuente quolibet reperiuntur aliquæ partes, quæ semper remanent in ipso, & ratione quarum dicatur manere idem numero quamdiu uiuit. Vnde iuxta hanc sententiam admittenda sunt in viuentibus duo genera partium integralium: nam quædam sunt *fluentes*, & hæc per calorem naturalem paulatim extinguuntur, & reficiuntur per nutritionem; quædam vero *permanentes*, quas non consumit calor naturalis, sed semper integræ, & saluæ permanent.

Si vero queratur ab iis, quanam sint partes illæ fluentes, & quanam permanentes.

Respondent aliqui, quos citat, & sequitur *Toletus*, permanentes esse spermaticas, quæ scilicet immediatè generantur ex semine, & ex quibus immediatè generatur substantia primo producta per generationem; partes vero fluentes esse nutritimentales, illas scilicet, quæ nutritione acquiritur, & adduntur primis. Alij vero, ut *Philoponus* & quidam *Recentiores*, dicunt, partes permanentes esse partes solidiores, ut sunt ossa, nerui, cartilagines; partes vero fluentes esse partes molliores, ut caro.

CONCLUSIO I.

7. *In nutritione viuentium, quorum anima sunt diuisibiles simul cum noua parte materiæ, acquiritur noua pars animæ.* Est communis cum *Scoto* in 4. d. 44. q. 1. *Conimb. 1. de generatione c. 5. q. 12. art. 2.* & *Rubio* ibidem q. 9. contra *Albericum*. *Magnum* & paucos alios.

*Probat*ur, quia anima diuisibilis ita informat corpus, ut sit tota in toto, & pars in parte taliter, ut non sit eadem pars animæ, quæ informat duas partes materiæ seu corporis; sed ut cuilibet parti corporis correspondeat propria pars animæ; & per hoc distinguuntur huiusmodi animarum informationes ab informationibus animarum indiuisibilium: ergo pars materiæ, quæ nutritione producit, debet informari per partem animæ, quæ non informat aliquas alias partes materiæ, & consequenter debet produci de nouo aliqua pars animæ. *Probat*ur hæc consequentia, quia aliàs illa pars materiæ non informaretur ab anima, contra veritatem, & ipsos etiam *Aduersarios*.

Confirmatur primo, quia anima diuisibilis, & materialis educitur de potentia sui subiecti, & consequenter dependet in esse, & fieri ab ipso: ergo pereunte parte subiecti, perit etiam pars animæ correspondens ipsi, & producta de nouo alia parte subiecti, debet etiam produci de nouo aliqua pars animæ.

Confirmatur secundo, quia sicut tota anima materialis non migrat de subiecto in subiectum: ita nulla pars ipsius potest migrare de vna parte subiecti ad aliam: eadem enim est ratio de toto & de parte quantum ad hoc: ergo pars animæ materialis, quæ informauit partem corporis destructam, non informat postea partem corporis de nouo productam per generationem.

Confirmatur tertio, quia qua ratione *aduersarij* dicent eandem partem animæ, quæ informauit partem corporis per generationem primo productam, etiam informare partes corporis frequentibus nutritionibus ac-

quisitas, quæ sæpè duplo excedunt partes primo productas, eadem ratione posset dici quod pars animæ informans caput, informet etiam pedem, & consequenter tolleretur diuisibilitas animæ, quod est absurdum & contra aduersarios.

8. Obijciat: *Philosophus* ait, id quod nutritur manere secundum partes formales easdem, non vero secundum materiales. Sed hoc non esset verum, si acquireretur aut perderetur aliqua pars formæ: ergo, &c.

Respondetur, *Philosophum* vel loqui *ibi* de nutritione perfectorum animalium, quorum animæ, ex suppositione quod essent indiuisibiles, non paterentur incrementum aut decrementum, vel intelligere per partes formales, partes secundum rationem specificam; per partes vero materiales, partes secundum rationem indiuidualem: nam cum partes nutritione acquiritæ, sint eiusdem rationis specificæ cum partibus deperditis, licet sint diuersæ numero ab ipsis, sequitur quod nutritum semper habeat partes formales, nequaquam vero materiales easdem.

Possent etiam dici cum Scoto, quod per partes formales, seu secundum formam intelligat partes illas totius, quæ habent tantam actiuitatem ut possint resistere agenti destruenti; & per partes materiales, seu secundum materiam, partes illas, quæ non habent talem actiuitatem, & propterea destruuntur; ideo autem illæ vocantur partes secundum formam: & hæc secundum materiam, quia forma est agere & materiæ pati.

CONCLUSIO II.

9. *Partes spermaticæ non manent integræ & inconsumptæ in viuente toto tempore vitæ eius, nec etiam partes solidiores, ut ossa.* Hæc est *Scoti* & *Rubij* supra.

*Probat*ur auctoritate *Philosophi* expresse dicentis primo de generatione cap. 5. quod sicut in augmentatione quælibet pars viuentis augetur, ita & in diminutione quælibet pars eius diminuitur. Sed omnes partes tam spermaticæ quam solidiores augetur in nutritione, ut fatentur *aduersarij*; & constat experientia; ergo in diminutione quælibet pars, siue spermatica, siue solida, siue mollis, siue nutritimentalis, diminuitur & consequenter non manent integræ & inconsumptæ.

*Probat*ur specialiter prima pars, quia partes spermaticæ sunt eiusdem rationis cum nutritimentalibus: ergo sicut hæc consumuntur & fluunt, ita & illæ, præsertim cum calor naturalis & etiam infirmitates consumentes æquæ applicentur ipsis.

Deinde si non consumerentur partes spermaticæ, pueri non indigerent nutritione, nisi ut augerentur, sed hoc est falsum: sequela patet.

*Probat*ur minor quia constat experientia, quod si non acciperent nutrimentum, non solum non augerentur, sed etiam omnino perirent: ergo falsum est quod ad augmentum solum indigeant nutritione.

10. *Probat*ur etiam specialiter secunda pars, quia illæ partes solidæ, non secus ac molles, nutriuntur per totam vitam, ut fatentur *Aduersarij*, & tenet expresse *Philosophus*: ergo semper crescerent, nisi aliqua ex illis consumeretur, quod est contra experientiam.

Confirmatur, quia certum est, quod hæc partes sunt corruptibiles: ergo quandoquidem sæpè applicetur ipsis causa corruptiua, saltè quoad aliquas partes, consumuntur.

Nec obest, quod in infirmitate hominis quando caro multum extenuatur, non aduertatur diminutio ossium. Quia hinc solum sequitur, quod non diminuantur tam facile partes solidiores, quam molliores; vel quod non requiratur nutrimentum externum pro conseruatione partium istarum solidarum, sicut requiritur pro conseruatione carnis.

Obijciat: si in progressu nutritionis alia & alia partes nouæ acquirantur deperditis antiquis, non senesceret homo vquam, quia in fine maiorum annorum haberet partes nouas, & non antiquas.

Respondetur negando sequelam: nam calor naturalis ex continua actione debilitatur, & non potest tam bene conseruare partes hominis, quam in initio vitæ, nec tam bene

In nutritione acquiritur noua pars materiæ, & formæ.

Partes spermaticæ non permanent semper ex eis nec partes solidæ.

bene cooperati ad digestionem alimenti, eiusque cōversionem in substantiam aliti; hinc autem senescit homo, quamvis quotidie novas partes acquirat.

Dices: licet debilitatur calor in ordine ad cōversionem alimentis: ita etiā debilitatur in ordine ad consumptionem substantiæ viventis: ergo non obstante ista debilitate caloris, si acquirantur novæ partes, non senescet vivens.

Respondetur negando consequentiam, quia licet debilitetur in ordine ad utramque, facilius est tamen ipsi consumere quam convertere. Et certe Aduersariis etiā est respondendum ad hanc difficultatem, si queratur ab ipsis, cur plures partes novæ materiæ, aut plures partes fluidæ acquirantur à viventibus in principio, & medio vitæ, quam in senectute.

CONCLUSIO III.

11. *Quamvis nutritio non haberet in fine vitæ ullam partem acquisitam in generatione primaria, erit idem numero in fine vitæ quod fuit in initio, non quidem physice, sed moraliter ratione continuationis partium, & modi quo deperduntur & acquiruntur.* Hæc est communis cum Scoto supra: & probatur ex communi hominum sensu, qui pro vno numero reputant id, quod habet talem continuationem: nam fluidus censetur idem numero ex tali continuatione, & navis, quæ reficeretur semper successe per adiunctionem vnius partis ad aliam cū tali cōtinuatione, censetur vna numero, etiam si tandem non haberet ullam partem ex iis, quas habuit in initio.

QVÆSTIO III.

Quid sit augmentatio, & quomodo à nutritione distinguatur.

12. *Augmentatio varie sumitur, largissime, prout significat quemcumque motum seu mutationem, per quam aliquid crescit seu augetur in quocumque genere, siue in quantitate, siue in qualitate; & in hoc sensu dicitur calor augeri tam secundum extensionem, quam secundum intensiorem; & homo dicitur crescere in virtute, vel vitiis. Secundo minus large, prout significat mutationem, per quā acquiritur pars integralis substantialis; quæ rei alicui quomodocūque superadditur, & sic dicitur aqua augeri, infusa alia aqua, vel etiam vino. Tercio demū accipitur strictius, & proprius quantum ad præsentem materiam, prout significat mutationem, qua acquiritur quātitas maior ex cōversione alimentis vitaliter facta: & in hoc sensu hic agimus de augmentatio, ad eamque tres præcipue cōditiones requirit Philosophus: primo de generatione text. 32. Prima est, quod res aucta maneat, postquam aucta est, eadem numero; quæ fuit antea. Secunda, quod res augeatur ob accessionem alicuius materiæ extrinsecus aduenientis. Tertia, quod res augeatur secundum omnes suas partes.*

CONCLUSIO I.

13. *Bene definitur augmentatio quod sit mutatio rei ad maiorem quantitatem per intus susceptionem vitaliter facta. Ponitur mutatio pro genere, in quo convenit cum generatione, alteratione, & latone. Dicitur, ad quantitatem, ut distinguatur à cæteris illis mutationibus. Additur, ad maiorem, ut distinguatur à mutatione, qua vivens acquireret quantitatem, sed minorem, vel æqualem cum quantitate deperdita; per talem enim mutationem vivens non augetur. Dicitur denique per intus susceptionem vitaliter facta, ut distinguatur ab augmentatio secundo modo facta.*

Per hæc patet ad primam partem questionis. Ut autem resolatur secunda, advertendum est, dum vivens augmentatur, ipsum acquirere & novam partem substantialem maiorem, quam perdidit ante per actionem caloris naturalis, & præterea quantitatem maiorem correspondentem isti maiori parti substantiali; & eodem modo etiam, dum nutritur, acquirat partem substantialem novam, & quantitatem correspondentem.

Rursus advertendum est, quod nec in sententia nostra, & Thomistarum, qui subiectamus quantitatem in toto

composito, nec in sententia recentiorum communiore, qui subiectant ipsam in materia prima, & faciunt ipsam illi coeuvam, sit necessarium, ut agens producat substantiam de nouo, aut aggenerat partem substantialem novam habeat actionem immediate terminatam ad producendam quantitatem: nam in sententia recentiorum quātitas omnis est coeva materiæ, & consequenter non debet produci de nouo magis, quam ipsa materia; in sententia vero nostra ipsa substantia de nouo producta sufficienter est productiva quantitatis in se absque concursu immediato causæ effectivæ alterius.

Huius suppositis, non est dubium quin nutritio, qua non acquireretur maior pars quam deperdita, sit distincta realiter ab actione illa, qua acquireretur maior pars, sed difficultas est, an siue in nutritione, qua non acquireretur maior pars, siue in illa, qua acquiritur, sint duæ actiones realiter distinctæ, quarum vna terminatur ad partem substantialem acquisitam siue maiorem, siue minorem, & altera ad quantitatem.

CONCLUSIO II.

14. *Si capiatur nutritio & augmentatio actiue pro actione per quam vivens nutrit, & augmentat se ipsum, non sunt duæ actiones realiter distinctæ.* Hæc videtur esse de mente Marfilij de generatione q. 10. Alb. de Saxonia 16. q. 9. Veneri ibidem c. 6. Vallesij controu. 29. contra Complutenses hic disp. 5. num. 14.

Probatur, quia quantitas siue subiectetur in materia prima, siue in toto composito, non producit à nutriente, aut augmentante se: ergo nutiens non habet duas actiones, quarum vna terminetur ad substantiam, & altera ad quantitatem, & consequenter nutritio, & augmentatio actiue sumptæ non sunt duæ actiones.

Augmentatio, & nutritio non sunt duæ actiones realiter distinctæ.

Confirmatur, quia eo ipso, quo vivens habet actionem acquisitivā maioris partis substantialis, absque vlla alia actione acquirat maiorem quantitatem; ergo præter actionem illam substantialem nō est dicendum, quod habeat aliam terminatam ad quantitatem, sed potius dicendum est quod eadem actio, quatenus per eam acquiritur immediate, & per se, pars maior substantialis, vocetur nutritio, & quatenus ad eam sequitur acquisitio maioris quantitatis, vocetur augmentatio; & hoc ipsum videtur doceri à Philosopho hic cap. 5. dum ait nutritionem, & augmentationem ratione tantum differre.

15. *Obiicitur*: termini harum actionum sunt distincti realiter, quantitas, verbi gratia, & substantia: ergo ipsæmet distinguuntur realiter; quia quando termini distinguuntur realiter, actiones etiam sic distinguuntur.

Confirmatur, quia potest acquiri pars substantialis sine acquisitione quantitatis: ergo nutritio, & augmentatio sunt separabiles, & consequenter distinguuntur realiter.

Respondetur negando suppositum antecedentis, quod scilicet sint plures actiones.

Dices vna actio non potest terminari ad duos terminos realiter distinctos: ergo cum sint hi duo termini realiter distincti, debent esse duæ actiones.

Respondetur negando consequentiam, quia illi duo termini non producuntur à nutriente; unde non debet habere duas actiones ad illas terminatas.

Respondetur secundo, distinguendo antecedens: immediate transeat; immediate ad vnum, & mediate ad alterum, nego antecedens.

Ad confirmationem respondeo negando consequentiam, loquendo de ipsis actiue; quia licet hinc sequatur, quod nutritio ut nutritio distinguatur realiter ab augmentatio, non tamen sequitur quod sint duæ actiones realiter distinctæ, quarum vna sit nutritio, & altera augmentatio: nam vnicuique actio potest nunc habere denominationem augmentationis, & nunc non habere; habere quidem quando sequitur ad ipsam quantitatem, non habere vero, quando non sequitur.

Dices: si potest esse actio nutritiva quin sequatur quātitas: ergo debet esse alia actio, per quam sequatur, & consequenter erunt duæ actiones.

Respondetur distinguendo sequelam: in nutriente, vel augmentante se, nego; in alio aliquo, transeat. Itaque

LII 3 non

Varie acceptiones augmentationis.

Tres cōditiones ad augmentatio-nem requiruntur.

Defectio augmentatio-nis.

non nego quin, vt augmentetur quis, debeat necessario interuenire actio distincta ab actione, qua viuens aggenerat sibi partem substantialem: nam debet sine dubio esse actio illa, per quam producit de nouo quantitas à composito de nouo producto, vel actio continuatua quantitatis, quæ est coæua materiæ; sed negat conclusio duas actiones debere esse in nutriente, per quas nutriat & augmetur se.

16. *Obicitur secundo:* augmentatio consistit formaliter in actione, per quam viuens coniungit suæ quantitati maiorem quantitatem: sed illa actio est in viuente augmentante se, & distinguitur ab actione, quæ terminatur ad substantiam aggeneratam, quandoquidem hæc posset esse absque: illa ergo nutriens, dum augmentat se, habet duas actiones realiter distinctas.

Respondetur nutriens non debere habere actionem particularem, per quam coniungat sibi quantitatem distinctam ab actione, per quam coniungat sibi partem substantialem, in qua est quantitas subiectata, siue in materia istius partis, siue in tota illa parte; nam eo ipso, quo coniungit secum substantiam illam, coniungit secum omnia coniuncta isti parti.

Vnde in forma respondetur, permittit maiori, negando minorem pro secunda parte, ad cuius probationem dico quod quamuis possit actio coniungens substantiam esse absque eo quod coniungatur quantitas; tamen non inde sequitur, quod detur alia actio in nutriente; per quam coniungat sibi quantitatem; sed solum sequitur quod actio coniunctiua substantiæ non habeat à se ipsa præcise esse etiam actio coniunctiua quantitatis absque dependentia ab aliqua conditione.

Dicitur: nullam conditionem sufficere posse absque alia actione nutritientis: ergo.

Respondetur negando antecedens: nam sufficit pro conditione, quod quantitas inhæreat parti illi substantiali, quæ conditio haberi potest absque eo, quo nutriens, & augmentans se habeat aliam actionem, vt patet.

CONCLUSIO III.

17. *Si capiatur nutritio, & augmentatio passivè, pro respectu, à quo habet, & substantia nutriti præcedens nutritionem coniungi cum parte substantiali aggenerata per nutritionem, & quantitas ipsius coniungi cum quantitate in ea parte subiectata, sunt mutationes realiter distinctæ.*

*Probat*ur, quia reuera quantitas præcedens vnitur immediate quantitati de nouo acquisitæ sic, vt posset cum ipsa manere vnita, quamuis destrueretur vtrique substantia, & etiam substantia præcedens vnitur parti substantiali acquisitæ sic, vt posset sic manere vnita, quamuis destrueretur vtrique quantitas: ergo quantitas præcedens habet respectum vnionis particularis ad quantitatem acquisitam distinctam realiter à respectu vnionis, quem habet substantia præcedens ad partem substantialem de nouo acquisitam; & consequenter si capiatur nutritio, & augmentatio pro his respectibus, erunt mutationes realissime distinctæ. Et iuxta hoc forte posset reconciliari diuersæ sententiæ, quæ sunt de distinctione reali nutritionis, & augmentationis, dicendo quod qui volunt eas distingui, loquantur in sensu huius conclusionis; qui vero nolunt, in sensu præcedentis conclusionis.

QVÆSTIO IV.

Secundum quas partes viuentis fiat augmentatio.

18. Certum est experientia, quod nullum sit membrum viuentis, nec caput, nec pes, nec os, nec vena, quæ non indigeat nutrimento, & non crescat, ac augmentetur vsque ad determinatam aliquam ætatis periodum. Vnde corpus viuentis ita est à natura formatum, vt plenum sit poris, & venis vndeque versum, per quos sanguis ex cibo post plurimas alterationes generatus ad omnes eius partes deferri possit ad quamlibet iuxta indigentiam suam, admirabili seruata proportionem.

Quia ergo membra viuentium, vt & ipsum viuens, constant, & partibus integralibus, & essentialibus, quæstio

hæc non est de partibus essentialibus, quia certum est quod quoties augetur, ac nutritur viuens quodcumque constans anima diuisibili, non solum augetur quoad corpus, sed etiam quoad animam; quando autem nutritur viuens constans anima indiuisibili, quale est in nostra sententia solus homo, augetur tantum quoad corpus, non vero quoad animam secundum se, licet etiam augetur quantum ad extensionem vnionis animæ ad partes corporis de nouo acquisitas. Est ergo quæstio potissimum de partibus integralibus. Hæc autem sunt in duplici differentia, nam quædam sunt homogeneæ, quæ integrantur scilicet ex partibus eiusdem rationis, vt caro, os, nervus; quædam heterogeneæ, quæ scilicet constant partibus diuersæ rationis, vt digitus constans carne, pelle, ossibus, & nervis, ac iuncturis.

19. In hoc secundum *Ruinum hic q. 7.* omnes conueniunt, quod licet viuens augetur secundum omnes partes, hoc tamen ita fit, vt primo augetur secundum omnes partes homogeneas, & ratione harum augentur heterogeneæ, quia scilicet heterogeneæ constant ex homogeneis, & non requirunt aliud, vt augeantur, quam vt augeantur homogeneæ, ex quibus coalescunt.

Verum quamuis hoc vltimum sit certum, quod scilicet eo ipso, quo augentur homogeneæ, augeri etiam necesse sit heterogeneas; cum tamen totum integrale, siue heterogeneum, siue homogeneum, non sit quid distinctum à partibus simul sumptis, & vnitis, vt ostensum est primo Physicorum, non videtur prius proprie loquendo augeri partes homogeneas, quam augentur heterogeneæ; imo eo ipso quo intelliguntur partes homogeneæ simul augeri, intelliguntur etiam partes heterogeneæ augeri.

Confirmatur hoc, quia si partes heterogeneæ non augeantur per se primo, sed secundario ob augmentum partium homogenearum, ex quibus coalescunt, etiam partes homogeneæ non augerentur per se primo; sed secundario ratione partium homogenearum, ex quibus constant: ergo eodem modo discurrendum est de vtrisque, & sic nihil est particulare hic dicendum de partibus heterogeneis magis, quam de homogeneis.

Nec obest fundamentum Ruini ex Philosopho desumptum hic c. 5. text. 35. dicente: Ea quæ sunt dissimilium partium augentur, quia ea quæ sunt consimilium partium augentur. Hinc enim non sequitur, quod prius partes similes omnes augeantur, & postea partes heterogeneæ.

CONCLUSIO I.

Non nutriuntur immediate omnes partes minima, & indeterminata viuentis. Hæc est communior cum *Scoto in 4. dist. 44. q. 2. Probat*ur argumento ipsius, quia alias in qualibet nutritione, & augmentatione notabiliter augetur homo.

*Probat*ur secundo: quia illa pars augetur immediate, cui immediate applicatur alimentum in poris, & quæ ambit immediate porum; sed non omnis pars minima immediate amittit porum, nec omni tali consequenter immediate applicatur alimentum: ergo non omnis talis immediate nutritur.

CONCLUSIO II.

22. *Non potest assignari vlla pars, quæ secundum se tota immediate augetur, ac nutriatur.* Hæc debet esse communis, & patet, quia omnis pars assignabilis est diuisibilis in plures partes, quoad omnem dimensionem: ergo nequit alimentum applicari immediate vlli tali parti secundum omnes partes in illa inclusas; nec etiam pars de nouo acquisita potest immediate vniri ipsi secundum omnes partes.

CONCLUSIO III.

Quæcumque pars determinata assignabilis in viuente potest dici augeri immediate ratione sui in hoc sensu, quod non augetur propter augmentum vllius alterius partis extra ipsam collocata. Hæc videtur esse iuxta mentem *Delectis supra.*

*Probat*ur manifeste, quia non potest assignari vlla pars determinata, quæ non crescat independentem ab accretione vllius alterius partis.

Quæres,

*Nutritio
fit successiue
& continuè.*

*Non prius
augentur
homogeneæ
partes, quam
heterogeneæ.*

*non determinatur
vlla pars
immediatè
augetur
secundum
se totam.*

*non potest
assignari
vlla pars
quæ immediate
augetur
secundum
se totam.*

*Quomodo
omni
pars determinata
terminatur
ita possit
dici augeri.*

Quomodo se habeat augmentatio, & diminutio ad inuicem.

Respondetur, si loquamur de diminutione, quatenus est negatio conseruationis substantiæ, ac quantitatis quæ deperditur, quando dicitur diminui viuens, esse mutationes distinctæ speciei, cum vna sit positiua, & altera negatiua.

Et si quæras, quænam mutatio positiua connectitur cum diminutione.

Respondetur, illam, quæ ex viuente diminuto producantur aliæ substantiæ, vt sudores, rheumata, & similia. Si vero loquamur de diminutione, quatenus est acquisitio minoris partis substantiæ, ac quantitatis, quam per actionem causarum destruentium deperduntur, est eiusdem speciei cum augmentatione eodem modo quo generatio ignis bipalmaris, ac tripalmaris, nec in hoc est difficultas vlla examine vltiori digna.

QVÆSTIO V.

Verum nutritio, & augmentatio sint motus continui.

21. **N**on est in controuersia an viuientia semper diu uiuant nutriantur, & augmententur absque vlla intermissione, certum est enim quod non; quia non semper applicatur ipsis materia sufficienter disposita, ex qua nutriantur, & augmentantur quoad omnem dimensionem in hominibus non fit ultra trigessimum annum secundum omnes, id quod & experientia constat; imo secundum Hippocratem non fit, nisi vsque ad annum vigesimum secundum, & secundum alios ad annum vigesimum quintum. Difficultas ergo hic examinanda est, an quando quis se nutrit, & augmentat, id faciat motu continuo, & successiuo, an vero motibus instantaneis interruptis per aliquas morulas. Quia in re qui putant alterationem esse motum instantaneum, sine dubio idem dicent de augmentatione, & argumetari bene possunt ex eo quod alteratio sit instantanea, quod etiam augmentatio sit talis: cui argumento responderi debet ab aliis negando antecedens.

Prima sententia est nutritionem, & augmentationem esse motus instantaneos: ita *Toletus hic quæst. 11.* citans pro se *Auerroem*, & *Albertum Magnum*: *Hurtadus*, & *Arriaga hic disp. 3.*

Secunda sententia est eos esse motus continuos, ac successiuos: ita *Ramus hic qu. 3.* *Complutenses hic disp. 5. q. 8.* citantes pro se *Philosophum*, ac plures alios.

CONCLUSIO I.

22. *Qualis motus est nutritio, talis est augmentatio.* Hæc est contra aliquos qui putant nutritionem esse motum instantaneum, augmentationem vero esse motum continuum.

Probat: quia quantitas maior non acquiritur, nisi quatenus acquiritur pars substantialis maior, in qua subiectatur quantitas: ergo si pars illa substantialis maior acquiritur instantaneè, & quantitas similiter acquireretur, si vero acquiritur successiuè, similiter acquireretur quantitas.

Confirmatur, quia quantitas, quæ acquiritur per augmentationem, non subiectatur in hæsiue in substantia præcedenti, quæ augetur, vt omnes concedunt: ergo subiectatur in alia substantia acquisita: ergo non potest acquiri, nisi acquiratur illa substantia, & consequenter eodem modo debet acquiri quo acquiritur illa substantia.

Confirmatur secundo: quia illa substantia, quæ acquiritur per nutritionem instantaneè, secundum aduersarios, in illo instanti reali, quo acquiritur, non potest esse absque aliqua quantitate: ergo habet aliquam quantitatem: ergo tum acquiritur quantitas, & consequenter motus ad quantitatem illam debet esse instantaneus: ergo nec debet expectari tempus aliquod sequens, vt acquiratur illa quantitas.

Ex probatione huius conclusionis apparet eos, qui probant nutritionem esse motum successiuum, quia augmentatio est successiuæ, reuera probare incertum per æquæ incertum, aut minus certum: nam quamuis omnino talis de-

beat esse augmentatio, qualis nutritio, & e contra; reuera tamen quando quidè augmentatio quatenus est acquisitio quantitatis sit consequenter ad nutritionem, cum eatenus acquiramus quantitatem, quatenus acquirimus partem substantialem nouam, in qua in hæret quantitas, prius debemus cognoscere an acquiramus partem illam substantialem in instanti, quam possimus cognoscere, an acquiramus quantitatem in instanti. Vnde melius longe probatur augmentatio esse instantanea, aut successiuæ, ex eo quod nutritio sit talis, quam e contra.

CONCLUSIO II.

23. *Nutritio sit successiuæ, & continuo, non vero in instanti, per morulas interruptas, & consequenter sic sit augmentatio.* Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam.

Secunda pars patet ex conclusione præcedenti.

*Probat*ur prima pars primo, quia eadem ratio successiuæ continuæ reperta in alteratione, reperitur etiam in nutritione: sed alteratio ob illam rationem est motus continuus successiuus, vt probatum est supra, & fatentur aduersarij præter vnum *Arriagam*: ergo idem dicendum de nutritione.

*Probat*ur maior, quia successio continua in alteratione oritur ex diuisibilitate qualitatis ad quæ fit, & qualitatis quæ expellitur diuisibiliter per illam: sed forma substantialis acquisita per nutritionem est diuisibilis, & habet incompatibilitatem diuisibilem cum forma substantiali, quæ per illam expellitur: ergo.

Confirmatur: quia alteratio non solum est motus successiuus secundum intensionem, sed etiam secundum extensionem: ex eo, quod forma ad quam fit, & forma, quæ per illam expellitur, sunt diuisibiles non solum quoad intensionem, sed etiam quoad extensionem: sed forma substantialis acquisita per nutritionem est diuisibilis quoad extensionem, & forma per illam expellenda, licet non sit diuisibilis quoad intensionem, est tamen quoad extensionem: ergo nutritio debet esse motus successiuus extensiuus, licet non intensiuus.

Confirmatur secundo: quia si non esset motus successiuus, maxime, quia motus successiuus non posset dari ad substantiam: sed hoc est falsum, vt patet experientia straminis, quod successiuè cõbaritur, & conuertitur in ignem absque vlla intermissione, quantum potest per sensum colligi, cui debet se conformare intellectus, quando non habet rationem aliquam in oppositum, quæ corrigat deceptionem eius, qualis non habetur in proposito.

24. *Probat*ur secundo: si nutritio fieret in instanti, posset Deus determinare primum instans in quo fieret: sed hoc est falsum: ergo.

*Probat*ur minor: quia antecedenter ad quodcumque instans assignabile, esset verum quod fuit facta nutritio: ergo instans illud, quod assignaretur à Deo pro primo, non esset primum.

*Probat*ur antecedens: quia materia illa, in quam introduceretur forma nutriti est diuisibilis, & alteratur vni-formiter difformiter ab agente alterante: ergo prius agens disponit partem proximiorē quā remotiorē: sed in quocumque instanti in quo disponitur vlla pars materiæ, forma nutriti debet in ipsa introduci: ergo ante illud instans fuit nutritio.

Aduersarij ad hanc probationem respondent eam retorquendo: quia si ex eo quod agens naturale vni-formiter difformiter disponat materiam, sequitur quod non possit assignari aliquod instans, ante quod non fieret nutritio, & consequenter quod nutritio sit successiuæ, similiter sequitur quod idem dicendum sit de ipsa prima generatione, ad quam etiam similiter disponitur subiectum per alterationem continuam successiuam vni-formiter difformiter factam: sed hoc est contra authores qui tenent nostram conclusionem: ergo sicut negarent hanc consequentiam de prima generatione, non debent eam virgere de nutritione, nec mirari, si eam virgeant, quod negatur. Hæc sane est optima responsio, quæ dari potest ad hanc probationem.

25. *Replicatur tamen communiter ostendendo* disparitatem, nempe quod forma viuientis determinet sibi, quæ-

Nutritio
& augmen-
tatio pas-
siva sunt
duæ actio-
nes.

Qualis
motus est
nutritio
talis est
augmen-
tatio.

tum ad primum sui esse, aliquam determinatam quantitatem minimam, sub qua minori nequeat esse naturaliter; & consequenter donec disponatur materia usque ad tantam quantitatem, non debet introduci illa forma, quamvis secundum aliquam partem minorem sit antecedenter disposita sufficienter, at postquam simul habet productam materiam sufficienter ad hoc ut recipiat primum suum esse, non exigit determinatam aliquam quantitatem minimam, in quam aut ipsamet præcedens, si sit indivisibilis, aut alia nova pars eius, si sit divisibilis, debeat introduci. Quemadmodum enim potest conservari sub quacumque minima parte totius subiecti in quo conservatur & producitur, supposito quod illa pars minima coniungatur cum aliis partibus istius totius: ita etiam potest informare de nouo quancumque minimam partem coniunctam cum aliis partibus, licet non possit informare illam secundum se.

Confirmatur hoc, quia secundum ipsosmet aduersarios, licet nutritio fieret instantaneè sicut generatio, tamen non possit generatio fieri in tam parua quantitate, in qua fieret nutritio: ergo dispositio illa, quæ esset sufficiens ad nutritionem, non est sufficiens ad generationem primam; & consequenter non sequitur ex eo, quod una pars materie reperiatur prius disposita ad animam quam altera, quod anima prius debeat in illa parte produci quam in altera, licet id sequatur de nutritione: quæ sane confirmatur videtur aptissima contra aduersarios ad declarandum hanc rem, & disparitatem utriusque casus.

Verum contra suppositum huius discursus, nempe quod generatio fiat in instanti, obicit potest quod materia ex qua fit generatio, si disponitur uniformiter difformiter, prius debeat ultimatè disponi ad formam viuētis quoad aliquam partem minorem, quam quoad partem illam determinatæ magnitudinis, quam exigit illa forma, & sub qua minori esse nequit: ergo in illo priori non manet in materia dispositio conservatiua præcedentis formæ, & consequenter non manebit in ipsamet præcedens forma, & ita materia erit absque vlla forma, nisi producat forma viuētis in illa.

Hæc difficultas, vix tolli potest non admittendo formam corporeitatis simul cum anima in viuētib; ea autem supposita:

Respondeo, concedendo antecedens & duas primas consequentias; negando vero tertiam, quia in illo priori introducit forma corporeitatis, quam puto generati successiue usque ad certam magnitudinem determinatam, ad animæ introductionem necessariam, & tum instantaneè introduci animam.

Dices: ergo prima generatio formæ substantialis fit successiue non minus quam nutritio.

Respondeo, id mihi videri verissimum de quacumque generatione non viuētium: & sane in generatione ignis ex stramine aut carta, ut antea dixi, ita fieri apparet ad sensum: & ratio conclusionis pro nutritione tam efficaciter idem probat de generatione omni præter illam, qua producantur animæ viuētium, quæ etiam, nisi exigerent determinatam magnitudinem quoad paruitatem, eodem modo successiue produci dicendæ essent excepta rationali; quod valde aduertendum est.

26. *Obijcies primò*: saltem nutritio hominum non potest fieri successiue, quandoquidem non acquirantur novæ partes, nec anima rationalis sit divisibilis: ergo.

Respondeo, negando antecedens: nam sufficit ad hoc quod fiat successiue, quod anima vniatur successiue partibus corporis de nouo successiue acquisitis: illæ enim uniones sunt divisibiles, & possunt tam successiue produci quam ipsæ partes ad quas terminantur.

Obijcies secundo: si nutritio fiat successiue, incipit per ultimum sui non esse sic, ut verum sit dicere: in hoc instanti non est, sed in tempore immediate sequenti erit. Tunc sic; in illo instanti, in quo est ultimum non esse eius, vel alimentum est complete dispositum, vel non est; si est complete dispositum: ergo introducit in eodē instanti formam viuētis sine expectatione temporis sequentis. si non est, ergo debet compleri tempore sequenti, & consequenter

in tempore erit forma expellenda, & ita forma viuētis & forma alimenti erunt in eodem tempore simul in materia.

Probatur prima consequentia, quia forma expellenda debet esse in materia donec compleatur dispositio ad eius destructionem requisita; & quia si non esset illa forma tempore sequenti, non posset in illo tempore reperi dispositio ad illam, & sic esset complete ablata in illo instanti contra hypothesein.

Respondetur in instanti, in quo incipit nutritio, esse subiectum ultimatè dispositum in ordine ad hoc ut pro tempore sequenti possit fieri nutritio: non vero sic ut in eodem instanti fieri possit neque verum est, quod quando compleatur dispositio ad aliquam formam, debeat tolli opposita dispositio in illo instanti, nisi compleatur in ordine ad producendam formam pro eodem instanti: sic autem non fit in proposito; nec in hoc videtur esse vlla difficultas specialis.

27. *Dices*: si non sit expulsa qualitas conservans formam alimenti pro illo instanti, nec etiam ipsamet forma expellenda: ergo erit tempore sequenti utraque.

Respondeo negando consequentiam, quia licet non sit expulsa volitio in toto tempore antecedenti instanti, quo producit nutritio, non sequitur quod maneat in illo instanti: ergo similiter licet non sit expulsa forma alimenti in toto tempore præcedenti tempore, in quo fit nutritio, non sequitur quod maneat in illo tempore.

Dices secundo: si non sit expulsa in illo instanti: ergo expellitur in tempore sequenti, & consequenter quandoquidem expellatur successiue, debent in tempore sequenti esse aliquæ partes eius.

Respondeo, hanc difficultatem æque currere de alteratione successiua, qua a calore mutatur successiue subiectum ad frigus. Vnde non facit specialiter contra nutritionem, sed contra omnem mutationem successiuam a contrario ad contrarium.

Dico ergo, formam alimenti expelli successiue in tempore sequenti, & consequenter pro quacumque parte temporis sequentis, in quo expellitur, verum esse dicere quod aliqua pars ipsius sit in subiecto pro alia parte posteriori expellenda donec compleatur totum tempus illud sic, ut possit dici, iam non est alteratio & immediate ante fuit: nec est inconueniens, sed necessarium, quod in eodem tempore duæ formæ contrariæ, sint ita, ut una expellatur & altera introducat, quamvis esset inconueniens quod pro vilo instanti istius temporis verum esset dicere, iam est utraque forma ex illis.

Obijcies vltimo Scotum 4. di. 44. quæst. 1. num. 14. ubi dicit quod aggeneratio quæ fit in nutritione, est momentanea.

Respondeo, Scotum obiter omnino eo loco tetigisse hoc & propterea non tam ex propria sententia quam ex ea quæ suo tempore communior erat, id dixisse, cuius signum est, quod nullam adhibuerit probationem, & quod ad intentum ipsius, perinde erat quid quis sentiret.

QVÆSTIO VLTIMA.

Quomodo fiat rarefactio, & condensatio.

28. **A**duertendum primo aliquod corpus posse esse rarum, & densum duobus modis.

Primò quatenus ex natura sua intrinseca est subtile aut crassū, seu tale, ut facile, vel difficulter possint separari eius partes ab inuicem per interpositionem aliorum corporum, quibus pertranscuntibus minus vel magis resistere potest, siue hoc habeat ex natura sua substantiali formaliter, siue ex aliquo accidenti proueniente ex natura sua substantiali connaturaliter.

Alio modo corpus potest esse rarum vel ex eo quod occupet maiorem locum quam alias occuparet, vel ex eo, quod habeat aliquam qualitatem, ratione cuius exigit occupare talem maiorem locum; & cum proportionem ad hoc potest esse corpus densum, quatenus vel occupat minorem locum quam alias occupauit, vel habet qualitatem aliquam

Generatio non viuētium fit successiue.

Nutritio hominis est successiua.

Duobus modis potest corpus esse rarum & densum.

aliquam, ratione cuius petat occupare minorem illum locum. Hic autem agimus non de raritate aut densitate priori, nec de actione per quam corpora reddatur sic rara, aut densa; sed de raritate & densitate posteriori, & de actione per quam corpora sic rara ac densa redduntur, quæ propriè rarefactio & cōdensatio dicitur. Et pro hac rarefactione, & cōdensatione melius intelligenda,

29. *Advertendum vterius*, posse corpus rarefieri hoc secundo modo dupliciter: *Primò*, largè & improprie per discontinuationem notabilem & distantiam partium determinatarum ipsius, sicut fit in spongia compressa, ac relicta postea naturæ suæ. *Secundò*, strictius & propriè per extensionem maiorē alicuius corporis sine sensibili intrōmissione alterius corporis & distantia notabili partium determinatarum ipsius, ut contingit in aqua, quādo notabiliter calefit, & quando reducitur ad congelationem ad statum proprium; & cum proportionē ad hoc dupliciter potest condensari corpus: *Primò*, per compressionē notabilem partium determinatarum, ac expulsionē sensibilem alterius substantiæ, ut fit in spongia manibus compressa; *Secundò*, per contractionem rei ad minorem locum absque compressione sensibili partium determinatarum, ut contingit in aqua congelata. Distinguitur autem utraque rarefactio ab augmentatione, quod hæc fiat virtute vitali & habeat secum annexam nutritionem substantialem solisque viventibus propterea conueniat; rarefactio vero non item.

Quomodo
distinguitur
rarefactio
ab augmen-
tatione.

Varie sen-
tentia.

Prima sententia est rarefactionem fieri per deperditionem antiquæ quantitatis, & acquisitionem nouæ maioris; cōdensationem vero per deperditionem totius quantitatis maioris, & acquisitionem nouæ minoris. Hanc tenet *Godfredus*.

Secunda sententia est rarefactionem fieri per aduentum nouæ quantitatis absque nouo aliquo subiecto, in quo inheret; & cōdensationem per deperditionem alicuius partis quantitatis habitæ manente altera parte. Hanc tenent aliqui *Scotisti*, & proponitur ab ipsomet *Scoto* 4. d. 12. q. 4. quamuis absolute non asserat eam esse veram.

Tertia sententia est rarefactionem fieri per nouam extensionem quantitatis præexistentis, quæ noua extensio est nouus modus quantitatus adueniens sine noua quantitate. Hanc tenet *Ramus hic quæst. 1. Hurtadus* 4. *Physicorum*, & *Recentiores* satis communiter.

Quarta sententia est per rarefactionem non produci nec nouam quantitatem, nec nouam etiam extensionem quantitativam saltē per se; & per cōdensationem non deperdi quantitatem ullam aut extensionem. Hanc tenent *Complutenses hic*, & pro se citant authores tertiæ sententiæ, sed immerito, cum ipsi admittant rarefactionem fieri per nouam extensionem.

Quinta denique sententia est rarefactionem fieri per aduentum nouæ quantitatis cum nouo subiecto, quatenus scilicet intrōmittuntur aliqua corpuscula intra poros, ac partes rei rarefactæ; & cōdensationem similiter fieri per deperditionem quantitatis ac subiecti, quatenus scilicet extrāmittuntur aliqua corpuscula reperta intra partes rei, quæ condensatur. Hanc etiam proponit *Scotus supra* eodem modo quo secundam, absque assertionē, & eam expresse tenet *Occam. cum Nominalibus*, quos sequitur *Arriaga dist. 26. Phys. n. 195.*

CONCLUSIO I.

Rarefactio non
fit absque
acquisi-
tione nouæ
quantitatis,
vel noui mo-
di quan-
titati.

30. *Rarefactio non fit absque acquisitione nouæ quantitatis, aut nouæ extensionis quantitativæ.* Hæc est communis omnium sententiarum contra quartam *Complutensem*; & licet ipsimet non videantur absolute tenere oppositum, quia non tam dicunt rarefactionem fieri absque noua quantitate aut extensione, quam rarefactionem non terminari ad nouam quantitatem aut extensionem; nec hoc ipsum dicant absolute, sed cum alia restrictione, saltē quæ per se primo producat; tamen probationes eorum tendunt ad oppositum conclusionis directæ: & præterea, si noua quantitas aut extensio acquiratur rarefactione, omnino per se primo habetur per ipsam, ut hic probabitur.

Probat ergo conclusio, quotidiana experientia; quia

nunquam videmus aliquid rarefieri absque occupatione maioris loci, nec condensari absque occupatione minoris loci quam ante: sed evidens est absque acquisitione maioris quantitatis, aut extensionis quantitativæ non posse occupari maiorem locum, neque minorem absque deperditione quantitatis, aut extensionis.

Confirmatur, quia non constat nobis dari rarefactionem aut cōdensationem, nisi experientia qua videmus corpora nunc maiorem, nunc minorem occupare locum: ergo nunquam fit absque tali occupatione.

Quod autem per se primo, & non secundo tantum producat rarefactionem noua quantitas aut extensio, per quam formaliter corpora occupant maiorem, aut minorem locum: *Probat*, quia illud per se primo produci debet per rarefactionem, quatenus rarefactio est, à quo formaliter corpus haberet esse rariius quàm ante: sed ab eo ipso quo corpus occuparet plus loci quàm ante; quamuis nullæ aliæ qualitates essent in ipso distinctæ ab antecedentibus, esset rariius quàm ante: ergo per rarefactionem, ut rarefactio, per se primo producit noua quantitas aut extensio in corpore rarefacto, seu sic ut corpus rarefactum habeat occupare plus loci quàm ante per applicationem quantitatis nouæ, aut extensionis ad partes ipsius.

31. *Probat hoc idem secundò*, quia secundum *Philosophum*, *Rarum est quod habet multum quantitatis & parum materie*: *Densum vero quod habet multum materie, & parum quantitatis*: ergo ab eo formaliter loquendo habet esse rarum, à quo habet formaliter multum quantitatis sub parua materia; sed certum est, quod à nulla qualitate habeat formaliter multum quantitatis: ergo non habet esse rarum formaliter à qualitate, loquendo de raritate de qua hic agimus & quæ describitur à Philosopho.

Confirmatur, quia *Philosophus* in prædicamento qualitatis expresse asserit, rarum & densum non significare qualitates.

Respondent Complutenses, rarum posse considerari dupliciter, uno modo formaliter & secundum effectum primarium, quem à raritate habet; *secundò*, secundum connotatam, & necessariam connexam. Hoc supposito dicunt *Philosophum* explicare rarum secundum connotatam, & non formaliter secundum id quod directè, & primario dicit; & eodem modo intelligendus est, quando negat rarum dicere qualitatem.

Verum hæc explicatio, & gratis excogitata est ad euadendam difficultatem, & omnino torta est, & indigna *Philosopho*, qui, si rarum, & densum diceret formaliter, & primario qualitatem, pessime negaret absolute & simpliciter, quod non diceret qualitatem, quamuis non diceret illam secundum connotatam.

Deinde quando describeret raritatem, potius deberet describere ipsam secundum illud quod formaliter & primario diceret, quam secundum id quod secundo, & connotatiue dicit.

Confirmatur, quia in prædicamēto qualitatis dicit quod rarum putabitur qualitatem significare, & tamen cōsēndum sit alienum à qualitate: sed non putatur qualitatem dicere secundum extensionem, sed secundum aliquid quod præterea dicit: ergo quando dicit quod tamen sit alienum à qualitate, vult intelligere quod non dicat formaliter qualitatem, quamuis videatur eam dicere.

32. *Addè ad hæc* non posse aduersarios constituere raritatem in qualitate, nisi recurrendo ad mutuam prioritatem *Physicam* in diuerso genere causæ, ita scilicet ut extensio maior quæ aduenit quantitati, præsupponatur ad qualitatem rarefactiuam in genere causæ materialis, & hæc præsupponatur isti extensioni in genere causæ formalis, ut videre est apud ipsosmet: sed hæc mutua prioritas omnino repugnat, ut patet ex dictis *secundo Physicorum*: ergo & hæc doctrina ab illa dependens.

Non negò quidem quod rarefaciens producat aliquas qualitates in rarefacto, sine quibus de facto nō occuparet plus locis; sed dico ab illis qualitibus non rarefieri corpus formaliter, sed ad summū dispositiue, seu effectiue; unde

vnde si ille producerentur absque occupatione maioris loci, non fieret corpus magis rariū quam ante, & si fieret illa maior occupatio loci, quam habet corpus rarefactū absque illis qualitatibus, corpus esset rariū. Imò si corpus aliquod redderetur rariū quam ante per qualitatem aliquā superadditā absque eo, quod occuparet plus loci, non rarefieret rarefactione, de qua hic agimus, sed rarefactione distinctissimā rationis, qua redderetur magis subtile, & minus aptū resistere aliis corporibus transeuntibus per raritatem similem raritati naturæ, quam habet aliqua corpora præ aliis absque eo quod habeant partes suas magis extensas quā haberent absque illa qualitate.

33. *Obijciunt primò, ex Philosopho 4. Phys. text. 84. Magnitudo, & paruitas sensibilis corporis, non accipiente aliquid materia, extenditur; sed quia potentia est materia vtriusque: itaque idemmet rarum, & densum, & una materia vtriusque: ergo corpus fit rariū, & densum per qualitates, & non per quantitatem, aut extensionem.*

Respondetur, negando consequentiam: imò ex antecedenti videtur potius inferri debere quod fiat rariū per extensionem. Illud autem, non accipiente aliquid materia, non debet intelligi sic, vt nihil omnino accipiat, qui aliā nec qualitatem deberet accipere contra *Complutenses*; sed sic quod non adueniat corpori, quod rarefit, aliqua pars noua materialis, aut substantialis, quæ sit de substantia ipsius, ad differentiam rei, quæ augmentatur, quæ necessario accipit aliquid materia, aut substantiæ de nouo. *Complutenses* afferunt expositionem istius loci ex *D. Thomæ*, ex qua etiam non sequitur ipsorum intentum, vt patet ex ipsis verbis; sed hoc relinquo Thomistis.

34. *Obijciunt secundò: vnum corpus potest esse alio rariū quin habeat maiorem quantitatem, aut extensionem: ergo non habet esse rariū à quantitate, aut extensione in ordine ad locum; & consequenter rarefactio neque ad quantitatem, neque saltem per se primo, ad extensionem localem potest terminari.*

Probatur antecedens: quia si duo vasa æqualis magnitudinis plena essent, vnum aqua gelata, alterum rarefacta, neutra ex aquis esset maioris quantitatis altera, & tamen vna esset rarior altera, vt patet: ergo.

Confirmatur, quia quantitas Christi Domini habet suam raritatem in Eucharistia, & tamen non habet extensionem localem actualement ibi: ergo raritas non habet illam maiorem extensionem annexam.

Hæc probatio si valeret, non solum probaret rarefactionem non terminari per se primo ad quantitatem, & extensionem; sed etiam, nec secundario quidem, quandoquidem absque extensione vlla concedat dari rarefactionem: sed certè, nec hoc, nec aliquid probat ad rem.

Vnde respondeo in forma, distinguendo antecedens: quam aliud, concedo; quam ipsummet haberet, si non fuisset tam rarum, nego antecedens; & distinguo etiam consequens: non habet esse rarum raritate, quæ acquiritur per rarefactionem, de qua hic agitur, & à qua habet corpus aliquod esse rariū, quàm ipsummet esset alias, quando non occuparet tantum loci, nego consequentiam; alia raritate, transeat consequentia.

Ad confirmationem respondeo, distinguendo consequens, absque extensione locali miraculose, transeat; naturaliter, nego. Deinde quando dicimus, quod rarefactio non possit esse absque quantitate, aut extensione, non loquimur de extensione, à qua haberet actu esse in loco; sed de ea, à qua exigeret connaturaliter esse sic, & talem habet Christus in Eucharistia; vnde illud exemplum de Christo prorsus non est ad propositum.

35. *Obijciunt tertio: rarefactio distinguitur essentialiter ab augmentatione: ergo non terminatur ad quantitatem, neque saltem per se primo, ad maiorem extensionem.*

Probant antecedens; quia augmentatio semper est coniuncta cum nutritione, & production partiali nouæ substantiæ, quod non est verum de rarefactione.

Probant consequentiam pro prima parte, quia augmentatio habet pro termino maiorem quantitatem: ergo maior quantitas non posset esse terminus rarefactionis, quæ est actio specie distincta,

Probant eandem consequentiam pro secunda parte, quia rarefactio distinguitur genere ab augmentatione, quatenus est alteratio, & terminatur per se primo ad qualitatem: ergo non potest, saltem per se primo, terminari ad extensionem quantitativam, quæ est alterius prædicamenti.

Respondetur, negando consequentiam, cuius probatio pro secunda parte, si valeret, sufficeret etiam pro prima parte: nam si rarefactio ex eo quod sit alteratio, non potest terminari per se primo ad extensionem quantitativam, nec poterit etiam sic terminari ad quantitatem.

Sed Respondeo ad primam probationem negando consequentiam: idem enim terminus potest acquiri per actiones specie distinctas, quando non acquiritur per eas eodem modo: sic idem numero calor potest acquiri per actionem successiuam & instantaneam: eadem qualitas potest acquiri actione naturali & supernaturali. In proposito autem non acquiritur maior quantitas per augmentationem & rarefactionem eodem modo: nam per augmentationem acquiritur simul cum partibus substantialibus novis spectantibus ad substantiam rei augmentatæ; per rarefactionem autem non item, vt fatentur ipsimet *Complutenses*.

Deinde per augmentationem non solum acquiritur, sed producitur noua quantitas vt fatentur aduersarij; sed per rarefactionem non producitur quantitas, sed acquiritur quantitas præexistens, vt postea apparebit, proposita propria sententia.

Ad secundam probationem Respondeo, falsum esse quod rarefactio formaliter loquendo vt rarefactio, sit alteratio, quamuis vel realiter, vel secundum aliquid quod connotat aut præsupponit sit alteratio, vt statim patebit.

Aliam adhibent probationem in eadem questione ad probandum, quod in rarefactione non acquiritur noua quantitas; sed non probat nisi non acquiri nouam quantitatem quæ subieceretur in substantia quæ rarefit, quod ipsum etiam nos tenebimus statim: Vnde non debet à nobis solui.

36. *Obijciunt quariò, ex iisdem qu. 3. Rarefactio terminatur per se primo ad qualitatem: ergo per se primo non terminatur ad quantitatem aut extensionem. Probant antecedens, quia terminatur per se primo ad raritatem; sed raritas est qualitas: ergo.*

Probatur minor, quia raritas est tangibilis per se non minus quam calidum & frigidum, sed nihil potest tangi nisi qualitas.

Confirmatur primò, quia raritas & densitas sunt contraria, habentque latitudinem debitam, & ceteras conditiones ad motum requisitas: sed non terminant motum localem nec augmentationem; ergo alterationem, & consequenter sunt qualitates.

Confirmatur secundò, quia rarefactio non potest per se primo terminari ad quantitatem, vocationem, vel extensionem localem: ergo erit vera alteratio ad qualitatem.

Respondeo primò, ex hac probatione non haberi quin, dum res rarefit, acquirat maiorem quantitatem aut extensionem, quomodocumque producitur illa noua quantitas aut extensio, siue per se primo, siue secundario.

Respondeo secundò, negando antecedens cum minori probationis, loquendo de raritate, de qua hic agimus, & ad eius probationem dico non sentiri per tactum raritatem, de qua hic loquimur, nisi quatenus corpus rarefactum minus resistit transeuntibus corporibus: hoc autem posset sentiri absque productione vllius nouæ qualitatis per interpositionem substantiarum magis subtilium, quam esset res rarefacta: vnde raritas acquisita per rarefactionem, de qua hic agimus, non est qualitas vlla sensibilis de nouo producta, vt volunt aduersarij.

Ad primam confirmationem Respondeo, negando minorem: terminant enim motum localem quo vnum corpus extenditur ad maiorem locum per motum localem alterius corporis recepti intra partes ipsius. Et per hoc patet negandum esse antecedens *secundæ confirmationis*: poterit enim per se primo terminari ad extensionem quantitatis per intra-receptionem alterius quantitatis intra suas partes.

CONCLUSIO II.

In rarefactione & condensatione non perit tota quantitas
 37. *Dum res rarefit aut condensatur, non perit tota quantitas præcedens.* Hæc est communis omnium sententiarum contra primam.

Probatur primo: si periret tota quantitas præcedens, perirent etiam omnia accidentia absoluta; hæc enim subiectantur in quantitate & nō migrant de subiecto in subiectum, atque adeo pereunt eo pereunte: sed hoc est contra experientiam: lac enim rarefactum conseruat suam albedinem & dulcedinem: ergo.

Respondet Godfredus negando minorem: quamvis enim notum sit experientia quod sint in re rarefacta qualitates absolutæ similes qualitibus præcedentibus; tamen non constat experientia quod sint eadem numero, unde potest dici quod sint diuersæ numero, sicut & ipsa quantitas rei rarefactæ est diuersa numero à quantitate præexistente.

Contra, quia non debemus dicere quod sint diuersæ numero, si appareant eadem numero sensui, absque aliqua ratione, qua colligatur sensus decipi: alias posset quis dicere quod singulis momentis destruantur omnia accidentia rei cuiuslibet, & producantur alia similia. Sed non est illa ratio, ex qua id colligatur: ergo.

Alij impugnant hanc responsionem, quia non adest causa productiua talium accidentium de nouo quando res rarefit: quando enim ignis rarefacit lac, non adest causa productiua albedinis aut dulcedinis.

Sed facile posset enadere hanc impugnationem Godfredus, negando assumptum: posset enim dicere quo ipsamet substantia lactis esset nata producere in se illas qualitates ex suppositione quod afficiatur de nouo quantitate; sicut enim in primo instanti generationis produxit in se illas qualitates, supposita quantitate, cum qua est producta; ita etiam supposita altera quantitate producta per rarefactionem, potest in se similes producere. Itaque nisi possit afferri aliqua experientia, qua constet aliquam qualitatem non connaturali rei rarefactæ manere, quoad speciem ante & post rarefactionem, cuius non sit illa causa productiua tum applicata, sistendum est in prima impugnatione: sed aduertendum quod tota hæc probatio dependet ab alia sententia, nempe quod qualitates absolutæ subiectentur immediate in quantitate; quam sententiam multi negant.

Probatur secundo conclusio; quia accidens absolutum permanens nō desinit nisi vel per destructionem subiecti, vel per introductionem formæ contrariæ, vel per absentiam causæ conseruatiuæ; sed quantitatis præexistentis non desinit subiectum, nec introducit formam contrariam, nec abest causa conseruatiua eadem, quæ ante, dum fit rarefactio aut condensatio: ergo non desinit tum.

38. *Probatur tertio*, & mihi quidem principalissime, quia qua ratione eadem materia potest affici maiori quantitate quàm ante, eadem posset simul cum antecedenti quantitate affici parte aliqua quantitatis, quam ante non habuit: ergo ut afficiatur quantitate maiori, non est necesse ut destruat quantitas præcedens, sed sufficit ut superaddatur ipsi aliqua pars, qua fiat maior: sed existimant aduersarij deperdi antiquam quantitatem, & produci nouam, quia non posset cum antiqua accipere partem vltiorem: ergo non debent dicere quod deperdat antiqua.

Probatur quarto, quia quantitas, quæ de nouo acquiritur in rarefactione, non subiectatur in eadem materia aut subiecto, in quo subiectabatur præexistens: ergo non debet perdi præexistens. Antecedens patebit ex dicendis: consequentia patet, quia ideo secundum aduersarios deberet deperdi, quia deberet noua in ipsius subiecto subiectari: ergo cum hoc sit falsum, non debet deperdi.

Et per hoc patet ad fundamentum Godfredi, nempe quod duæ quantitates non possint subiectari in eodem subiecto: ergo si adueniat de nouo vna quantitas debet perire altera.

Respondetur enim primo, iuxta quartam probationem,

negando suppositum, quod scilicet quantitas de nouo adueniens subiectatur in subiecto præexistentis quantitatis.

Respondetur secundo iuxta tertiam probationem, negando antecedens, si quantitas maior potest subiectari in eodem subiecto solo, in quo subiectabatur ante minor, ut secundum ipsum potest.

CONCLUSIO III.

39. *In rarefactione acquiritur noua pars quantitatis, & in condensatione deperditur aliqua pars quantitatis.* Hæc est Scoti expresse dicentis quod in omni sententia ponenda sit noua quantitas in corpore rarefacto; unde videtur fuisse communis eo tempore: eam tenent auctores secundæ & quintæ sententiæ contra tertiam & quartam.

Probatur, quia secundum omnes in rarefactione extenditur corpus rarefactum in ordine ad locum: ergo acquirit nouam quantitatem.

Probatur consequentia, quia non potest dari effectus formalis nouus sine causa formali noua: sed effectus formalis quantitatis est extensio in ordine ad locum: ergo, si detur extensio maior, debet dari quantitas maior, & consequenter noua.

Dicitur, eandem quantitatem cum nouo modo posse communicare maiorem extensionem in ordine ad locum.

Contra, quia sic possunt dicere, quod corpus valde extensum non habet maiorem quantitatem quam corpus paruum, quia non habetur aliud principium colligendi, quod corpus magnum habeat maiorem quantitatem, quàm quod habeat maiorem extensionem quàm corpus paruum.

40. *Dicitur*: potest colligi maior quantitas ex maiori-tate materiæ.

Contra primo: quia maioritas materiæ colligitur ex maiortate quantitatis: ergo maioritas quantitatis non debet colligi ex maiortate materiæ.

Confirmatur primo responsio, & *impugnatur replica*: quia si valeret replica, non possemus vnquam colligere quā-tam quantitatem haberet res aliqua: nam etiam si sciremus quod haberet extensionem bipedalem, non inde sequeretur quod haberet quantitatem bipedalem; nam iuxta replicam posset habere tantam extensionem cum minori quantitate.

Deinde non potest explicari quis sit ille modus super-additus quantitati, nisi dicendo, quod esset nouus respectus quem diceret quantitas præcedens ad nouas partes loci: sed non potest esse talis nouus respectus manentibus præexistentibus, sine noua quantitate: ergo.

Probatur minor, quia quantitas præexistens habet tot respectus tam determinatos, quam indeterminatos quot habuit partes. tam determinatas, quam indeterminatas: ergo si sint plures respectus determinati, quam erant ante, debent esse plures partes determinatæ quātitatibus; quæ erant ante, & consequenter nouæ aliquæ partes.

Confirmatur hoc primo: quia eadem quantitas secundū easdem partes non potest esse naturaliter in pluribus locis simul, nec habere plures modos, quibus mediantibus sit in pluribus locis simul: ergo replica est falsa.

Probatur minor, quia quantitas præcedens rarefactionem, qua corpus rarefieret in duplū, (qualem fieri naturaliter posse omnes concedunt) occuparet simul locum præcedentem rarefactionem, & alium locum tam magnum: ergo esset simul in istis duobus locis.

Confirmatur secundo, quia posita illa maiori extensione ad locum, omnes partes quantitatis rei rarefactæ magis distabunt ab inuicem, quàm ante, ut patet: ergo deberet aliquod aliud corpus, vel quantitas alia intercedere inter ipsas, quia non potest concipi, qua alia ratione inter se inuicem magis distarent, nisi admittendo vacuum, quod à nemine admittitur.

41. *Confirmatur tertio*: quia post rarefactionem quantitas esset duplo maior quam ante: ergo acquireret plures partes determinatas.

Probatur antecedens primo quia haberet tot partes determinatas,

determinatas, quot corresponderent spatio duplo maiori quam erat spaciū præcedens: ergo esset duplo maior.

Probatur idem antecedens secundo, quia ideo dicitur quod extensio quantitatis sit maior post rarefactionem quam ante, quia correspondet spatio maiori: ergo cum quantitas etiam correfpondeat spatio maiori, debet dici maior.

Probatur secundo conclusio, quia ideo Aduersarij negant acquiri quantitatem nouam, quia non acquiritur subiectum nouū; nec duæ quantitates possunt subiectari in eodem subiecto: sed & falsum est non acquiri subiectum nouum, ut postea videbimus; & præterea sicut maior extensio potest esse cū extensione præcedenti in eadem quantitate, ut ipsi asserunt, non est vlla ratio cur noua quantitas non poterit esse simul cū præexistēti in eadē parte materiæ; quia determinata materia non est magis limitata ad determinatam quantitatem, quā determinata quantitas ad determinatam extensionē: ergo si determinata quantitas potest habere maiorem extensionē quā semel habet, etiam determinata materia potest habere maiorem quantitatem quā semel habet.

Probatur tertio, quia secundum Philosophum, quod rarum est habet plus quantitatis, quam quod densum; ergo quando aliquid de denso fit rarum, habet plus quantitatis, quam ante; & quando de raro fit densum, habet minus quantitatis, aliās dictum Philosophi esset falsum, ut patet.

Respondet Rubius ipsammet extensionem quantitatis in ordine ad locum vocari etiam quantitatem, & de quantitate sic accepta loqui Philosophum.

Sed quis non videt hanc explicationem esse coactam & gratis datam ad eluendam vim argumenti?

Deinde cum non sit maior ratio cur intelligatur de extensione, quam de quantitate, de hac potius est intelligendum.

Probatur quarto, qui à alias sequeretur quod quantitas esse penetrabilis, quod est absurdum.

Probatur sequela, quia si manus affecta quantitate esset in eodem loco naturaliter cum alia manu similiter affecta quantitate, sine dubio quantitas esset penetrabilis naturaliter: sed idem contingeret secundum oppositam sententiam.

Probatur minor, quia medietas lactis rarefacti in duplum, quæ occuparet locum distinctū ab alia medietate, haberet quantitatem; & supposita condensatione occuparet eundem locum cum alia medietate etiam affecta quantitate: ergo &c. Nec refert quod nō occuparet eundē locū sine motu locali vtriusque medietatis, & sine deperditione extensionis alicuius: quia nec mediāte motu aut extensione potest naturaliter fieri ut duæ partes alienius corporis quāti occupent eundem locum. Omitto plures alias rationes, quibus & nostra conclusio confirmari, & opposita poterit impugnari, quas vnusquisque per se facile excogitare potest.

CONCLUSIO IV.

42. *In rarefactione non acquiritur noua quantitas sine subiecto nouo.* Hæc est communior contra quosdam *Scotistas* & antiquos, quibus eatenus suffragatur *Scotus*, quatenus non resoluit vtrum acquiratur noua quantitas sine subiecto vel cum subiecto nouo, sed vtramque sententiam sine resolutione alterutrius proponit. Verum quidem est quod quidam *Scotista* existimet ipsum assertiue tenuisse nostram conclusionem ex eo, quod supra n. 14. habet hæc verba: *Quantum ad secundam conclusionem istius opinionis, ubi est pondus fundamentale istius questionis, quia ut dictum est, in ea difficultas contra vtramque opinionem, scilicet & ponentem totam quantitatem nouam, & ponentem eam nouam secundum partem, arguo contra, &c.* Et num. 20. subiungit: *breviter ergo ut prædictum est quantum ad propositum opinio communis (notentur hæc verba pro præcedenti conclusione) imo omnis dicens quod aliqua quantitas est noua, patitur eandem difficultatem, quam & illa quæ ponit totam quantitatem esse nouam, nisi ibi teneatur via tacta, quod rarefactio est quedam iuxtapositio corporum subtiliorum inter partes corporis grossioris.*

Non acquiritur noua quantitas sine nouo subiecto.

Sed re vera ego existimo ex his locis non colligi quod *Scotus* resolverit aliquid: tātū enim dicit quod difficultas principalis militet contra vtramque opinionē, scilicet & ponentem totam quantitatem nouam, & ponentem partem tantum nouam quantitatis; quod quidem verissimum est, quia difficultas principalis istius questionis erat, quomodo possint rarefieri species sacramentales; nō enim possunt rarefieri sine productione nouæ quantitatis siue totalis, siue partialis; nec poterit produci ab agente naturali vlla noua quantitas sine subiecto; subiectum autem non est in speciebus Eucharisticis: licet autē hæc difficultas principalis æque faciat contra vtramque opinionem secundum *Scotum*; tamen *Scotus* nunquā dixit alias difficultates æque militare contra illas; imo expresse impugnat per alias rationes primam opinionem de quantitate totali noua, & impugnat secundam de quantitate partiali noua.

Vnde sic arguuntur in forma, ut melius intelligatur quod dico. Quamuis idem esset dicendū de vtraque opinione, quantum ad difficultatem rarefactionis specierū Eucharisticarum, non tamen inde sequitur quod idem esset dicendū de ipsis quantū ad cæteras difficultates: nam etsi secundum illam difficultatem nō esset disparitas, possēt tamen esse disparitas quoad alias: sed *Scotus* tantum dicit idem esse dicendū de ipsis quantum ad istam difficultatem: ergo non sequitur hinc quod dicat idem esse dicendū de ipsis quantum ad cæteras difficultates; & consequenter licet ipse non teneat primam opinionem de quantitate totali, non sequitur quod non teneat secundam opinionem de quantitate partiali, præsertim cum non reiciat primam propter difficultatem illam, quæ est ipsi communis cum secundā; sed propter alias, quæ non sunt speciales contra primam, & nihil faciunt contra secundam.

43. *Confirmatur*, quia ipsemet soluit istam difficultatem principalem, quam dicit æque militare contra vtramque opinionem; ergo ex eo quod dicat illam difficultatem esse communem vtrique, non sequitur quod si reiciat vnam, reiciat etiam & alteram. Itaque dicendum est *Scotum* nihil resoluisse in hac re.

Probatur ergo conclusio ratione; *Primo*, quia illa quantitas, quæ produceretur sine nouo subiecto non haberet vllum subiectum: ergo non potest produci. Consequentia est euidens, quia non potest accidens secundum omnes naturaliter esse sine subiecto in hæssionis.

Probatur antecedens, quia non potest subiectari in subiecto præexistētis quantitatis neque esset aliquod aliud subiectum, in quo subiectaretur, si non produceretur, aut adduceretur subiectum nouum: ergo.

Probatur antecedens pro prima parte, in qua est difficultas, quia tam implicat duas quantitates determinatas esse simul in eodem subiecto, quā in eodem loco, sed in eodem loco non possunt esse simul naturaliter: ergo nec in eodem subiecto.

Confirmatur primo, quia implicat quod, sint in eodem subiecto quin sint etiam in eodem loco: ergo si non possint esse in eodem loco, nec poterunt etiam esse in eodem subiecto.

Probatur antecedens, quia si sint in eodem subiecto, debent esse in quocumque loco, in quo esset subiectum: sed illud subiectum deberet esse in vno loco: ergo illæ quantitates deberent esse in eodem loco, si essent in eodem subiecto.

Confirmatur secundo, quia si poterit eadē materia, quæ semel afficitur vna quantitate determinata simul cum illa quantitate recipere aliam quantitatem immediate, quæ extenderetur ad maiorem locum, nunquam poterimus colligere quantam substantiam aut materiam haberet aliqua res; quod est absurdum.

Probatur sequela, quia non possumus colligere quantitatem materiæ, nisi ex extensione quantitatiuæ eius; sed ex hoc non poterit colligi, quin possēt eadem materia & substantia nunc habere maiorem, nunc minorem extensionem secundum Aduersarios.

44. *Confirmatur tertio*, quia aliās quantitas esset intensibilis,

insensibilis, quod est falsum secundum omnes. Probat^{ur} sequela, quia accidens absolutum intenditur per productionem plurium partium eiusdem rationis in eodem subiecto: ergo si plures partes quantitatis recipi possunt in eodem omnino subiecto, quantitas poterit omnino intendi.

Confirmatur quarto, quia alias sequeretur quod partes entitativæ materiæ vel substantiæ rarefactæ replicarentur; hoc est ponerentur simul in duobus locis, quod est absurdum.

Probat^{ur} sequela, quia essent in loco quem haberent à quantitate præexistente rarefactionem; & etiam in loco quem haberent à quantitate sequente rarefactionem.

Non enaditur hæc difficultas recurrendo ad partes proportionales & indeterminatas, ad quas recurrunt Aduersarij, quia pars determinata esset in duobus locis. Nam quantitas acquisita per rarefactionem, est sine dubio determinabilis à Deo, cum poterit esse tanta, & consequenter tam determinata, quam quantitas præcedens rarefactionem; & pars materiæ ipsi correspondens est etiam determinata: sed illa eadem pars haberet sibi correspondentem quantitatem, quam habuit ante rarefactionem, quæ quantitas, non secus ac illa pars, esset etiam determinabilis per Deum: ergo pars determinata materiæ esset in duobus locis determinatis simul, ut patet.

Probat^{ur} secundo conclusio, quia inde colligitur post rarefactionem acquiri nouam quantitatem, quia corpus rarefactum habet plures partes quantitativas quam ante, etiam determinatas, sed etiam haberet plures partes determinatas entitativas quam ante: ergo per rarefactionem acquiritur non solum pars quantitatis, sed etiam pars substantialis.

Probat^{ur} minor, quia post rarefactionem haberet tot partes determinatas entitativas, quot partes determinatas quantitatis, & ante non haberet, nisi tot partes determinatas entitativas, quot ante habuerat quantitativas: ergo si post rarefactionem haberet plures partes quantitativas quam ante, etiam haberet plures entitativas.

Probat^{ur} tertio: quia partes determinatæ extremæ entitativæ rei rarefactæ magis distant à se inuicem quam ante rarefactionem: ergo intercedunt aliquæ partes entitativæ inter illas, quæ non erant ante.

Probat^{ur} consequentia, quia alias non posset intelligi quomodo magis distarent, nisi daretur vacuum, vel intercederent aliquæ partes, quæ non essent entitativæ, nec subiectarentur in partibus entitativis.

45. *Probat^{ur} quarto* ab alijs, quia non potest produci aliqua quantitas determinata noua in corpore mixto, præsertim magna, sine aliquo colore: sed illa quantitas noua, quæ produceretur in lacte rarefacto sine subiecto nouo, non haberet aliquem colorem, quia si aliquem haberet, maxime albedinem: sed non haberet albedinem, quia neque albedo existens in quantitate præcedenti poterit informare quantitatem illam nouam, ut patet, neque agens rarefaciens, verbi gratia, ignis, haberet vim producendi albedinem: ergo, &c.

Confirmatur, quia non potest vlla pars lactis non esse alba, nisi producat^{ur} in ipso opposita qualitas: sed si afficeretur per rarefactionem in duplum noua quantitate, daretur media pars ipsius sine albedine, nimirum illa media pars, quæ afficeretur altera tanta quantitate, quantam habuerat antea, acquisita per rarefactionem.

Sed in primis hæc difficultas nullam habet vim in sententia eorum, qui dicunt quod qualitates subiectentur immediate in ipsa substantia, & non in quantitate, ut patet.

Deinde tenendo etiam sententiam communem quod scilicet qualitates subiectentur immediate in quantitate, & non in substantia, potest facile responderi negando minorem utramque, & obiectionis, & confirmationis, & dicendo quod lac ex sua natura petat albedinem sicut ignis calorem, & aqua frigus; & consequenter quod quando afficeretur noua quantitate, emanaret ab ipso in illa noua quantitate, noua albedo, sicut emanauit in quantitate præexistente, unde non esset necesse quod aut ignis rare-

faciens lac produceret albedinem, aut albedo præexistens informaret quantitatem de nouo acquisitam.

46. *Probat^{ur} quinto* ab alijs, quia ex opposita sententia non poterit agens naturale rarefacere species Eucharisticas, contra experientiam.

Probat^{ur} sequela, quia non posset producere quantitatem sine subiecto: sed ut rarefaceret secundum oppositam sententiam, deberet producere quantitatem nouam, quæ in illis speciebus non præsupponeret aliquod subiectum: ergo, &c. Hæc est difficultas communis æque militans contra Aduersarios huius conclusionis, & Aduersarios primæ conclusionis.

Sed reuera non conuincit illos: potest enim dici cum ipso Scoto, quod rarefactio istarum specierum dispositiue fiat ab agentibus naturalibus; efficienter vero ab ipso Deo, qui solus in illis speciebus produceret quantitatem nouam siue totalem, siue partialem.

Neque hæc responsio mira videri debet: nam quemadmodum secundum omnes, dum generantur vermes ex illis speciebus, Deus miraculose creat aut transfert eo aliunde materiam primam, sine qua ista generatio fieri nequirit: ita non est mirum quod productis istis dispositionibus à causis naturalibus ad rarefactionem, producat de nouo quantitatem, sine qua rarefactio non poterit esse secundum illos Aduersarios. Et sicut recurritur ad solum Deum, ut ad causam productiuam animarum eorum animalium, quæ generantur ex putri materia, ex eo quod non sit causa secunda potens producere tales animas; cur non recurreretur ad ipsum, ut ad causam productiuam quantitatis, quando produci deberet, & non adesset causa secunda, quæ posset ipsam producere? Et per hoc euanescit replica Aduersæ dicentis tam videri quantitatem in istis speciebus produci à causa secunda, quam in alijs corporibus rarefactis. Hæc inquam replica euanescit ex dictis, quia etiam tam videtur quod anima producat^{ur} à causis secundis in prædictis animalibus, quam quod aliæ formæ ab ipsis producantur, & tamen non producat^{ur} ab ipsis: ergo licet videretur quæritas noua à causa secunda produci in illis speciebus, non tamen dicendum esset quod produceretur ab ipsis, si aliquid aliud impediret, quamvis si nihil impediret, deberet dici fieri eo modo quo videtur.

Fundamentum oppositæ sententiæ est, quod non apparet quomodo aliter fieri poterit rarefactio, quam per aduentum nouæ quantitatis sine nouo subiecto: sed ex sequenti conclusione constabit oppositum.

CONCLUSIO V.

47. **R**arefactio corporis fit per receptionem corpusculorum insensibilium ex se intra poros rei rarefactæ, & dilatationem insensibilium ipsorum pororum; condensatio autem fit per egressum corpusculorum à poris & compressionem insensibilium istorum pororum. Hæc est Authorum quintæ sententiæ contra reliquas.

Quomodo fit rarefactio.

Probat^{ur} sufficienter, quia potest intelligi sine vlla difficultate quomodo rarefactio fiat hoc modo; & ex dictis patet quod nullo alio modo sine maximis difficultatibus poterit fieri: ergo dicendum est, quod hoc modo fiat.

Confirmatur, quia dum aqua rarefuit apparet ad sensum interponi aërem; & illa corpora, quæ sunt magis porosa, sunt aptiora ad rarefactionem, ac condensatorem: ergo signum est, quod per huiusmodi interpositionem corpusculorum fiat rarefactio.

Obiicit primo cum Harado: Vas plenum aqua, si obtureretur & congeletur aqua, rumpitur, ex eo quod alias daretur vacuum; sed si condensatio fieret per egressum corpusculorum intra rem condensatam inclusorum, non esset periculum vacui, nam locus derelictus ab aqua condensata occuparetur à corpusculis egredientibus ab ipsa: ergo non deberet rumpi vas ad impediendum vacuum.

48. *Respondetur primo*, negando maiorem: neque enim videtur probabile quod rumpatur vitandi vacui causa: primo quia, ut bene aduertit Arriaga, etiam vas plenum aqua apertum, & non obturatum sapissime frangitur.

Nō rumpitur vas plenum ad vitandum vacuum.

M m m

ad

ad congelationem aquæ; tum autē non potest dici, quod frangatur ut impediatur vacuum: sed illa causa ob quam frangitur tum, potest sufficere, ut frangatur, quando est obturatum: ergo non debet dici quod frangatur tum ad vitandū vacuum. *Secundo*: quia ut idem aduertit, vas plenum oleo, aut butiro, si obturetur, & condensetur oleum aut butirum, non frangitur, & tamen tum esset tantum vacui periculum, ac quando esset plenum aqua, & hæc congelaretur. *Tertio*: quia quando in vase obturato congelatur superior pars, non frangitur vas, nisi congeletur tota aqua, aut maxima pars illius, & tamen esset periculum vacui, congelata parte, tam bene, ac congelata tota: ergo non frangitur ad impediendum vacuum. *Quarto*: quia si ad impediendum vacuum deberet rumpi vas, si fieret congelatio, potius deberet impediiri congelatio naturaliter, quam rumpi vas: quæ etiam ratio mihi probabilissime ostēdit quod ascensus aquæ sursum, non fiat ad impediendum vacuum, de quo suo loco in *Physica* actum est. *Quinto*, quia potest assignari alia causa cur rumpatur vas, nēpe, quia agentia condensantia aquam habent vim comprimendi partes ipsius vasis, atque adeo rumpendi ipsum; unde & sæpe rumpuntur, quando sunt vacua ob nimium frigus, vel etiam ob nimium calorem; & deinde aqua condensata, & reddita durior, impulsu suo ad illam contractionem multum iuvare potest.

Dices: licet hoc dici posset, si vas esset testaceum, aut vitreum; non tamen si esset ferreum, aut aneum, ac valde crassum. Sed huiusmodi etiam vasa rumpuntur, si bene obturantur ac congelaretur aqua: ergo solutio non sufficit.

Respondet, negando minorem: nec credo aduersarios ea de re habuisse vquam experientiam. Unde ipsi met solent proponere hanc difficultatem de vase testaceo, aut vitreo. Et si supponatur vas non habere poros, negari debet futuram rarefactionem: nec hoc erit contra experientiam, quia nunquam facta est in vase, de quo constaret experientia quod non haberet poros. Adde quod quemadmodum condensans habet virtutem extrahendi corpuscula illa, & comprimendi partes aquæ: ita etiam habere potest virtutem partes vasis comprimendi, & extrahendi corpuscula ab ipsius poris: per hanc autem compressionem facile potest rumpi vas, etiam si non esset periculum vacui. Unde patet quod vas non rumpetur ad impediendum vacuum; & sic tolleretur difficultas obiectionis.

49. *Obiicies secundo*: sicut aqua potest rarefieri per calorem, ita etiam corpuscula, quæ producerentur in ipso, possent sic rarefieri, & consequenter deberent intra se recipere alia corpuscula, & sic in infinitum.

Confirmatur: quia rarefactio, quæ fieret hoc modo, non distingueretur à rarefactione improprie dicta, quod est absurdum.

Confirmatur secundo: quia non videtur posse dari corpuscula magis tenuia, quam sint aer, & ignis; sed hæc rarefiunt: ergo rarefactio non fit per receptionem huiusmodi corpusculorum.

Respondetur, quidquid sit utrum possent rarefieri quæcumque corpuscula, negando tamen quod corpuscula producta per ignem rarefacientem in aqua possent rarefieri ab igne; quod si etiam potuissent, non sequeretur processus in infinitum: nam duo, vel tria genera substantiarum potuissent sufficere ad rarefactionem sui mutua: ita ut partes vnius substantiæ ingrederentur poros alterius substantiæ rarefactæ, & è contra.

Ad confirmationem primam respondetur, negando sequelam: cuius ratio patet ex dictis ante primā conclusionē.

Ad secundam respondetur, si antecedens sit verum, negando consequentiam, quia tum non necessario requiritur ad rarefactionem quod fiat per receptionem corporum magis subtilium, quam sit res rarefacta. Quod si aer ipse, & ignis possent fieri rariores, quā semel sunt, ut faterentur Aduersarij, cur negaretur possibilitas corporum magis subtilium, & tenuium, quam sit aer, aut ignis? & iuxta hoc posset negari antecedēs confirmationis huius.

50. *Obiicies tertio*: sequeretur quod Deus non poterit

producere aliquod nouum corpus in mundo cum materia, & forma sua, quā destrueret aliquid aliud, aut dilaretur ambitus cœli lunæ, aut poneret duo corpora in eodem loco, quod videretur absurdum.

Probatur sequela, quia non haberet locum distinctum à locis omnium aliorum corporum. nec illa omnia possunt occupare minorem locum sine penetratione.

Respondetur admittendo sequelam; nec id est magis absurdum, quam quod non poterit producere aliquod corpus de nouo sine condensatione, aut destructione alicuius alterius corporis, vel dilatatione cœli lunæ, aut penetratione.

Obiicies quarto: quædam corpora sunt aliis rariores sine admixtione aliorum corpusculorum in suis poris, ut patet in aqua, & plumbo, etiam si nulla alia haberent intermixta corpora, & etiam secundum communem sententiam in cœlis, quorum aliquæ partes sunt aliis densiores, aliæ rariores: ergo nec raritas fit per ingressum corpusculorum, nec densitas per egressum.

Respondetur, distinguendo antecedens: raritate, de qua hic loquimur, nego: alia, transeat, & nego consequentiam: quæ responsio facilis est ex suppositione dictorum in initio questionis.

Obiicies quinto, secundum Philosophum: raturum est quod habet multum quantitatis, & parum materiæ: densum vero quod habet multum materiæ, & parum quantitatis: ergo quando aliquid de raro fit densum, perdit plus quantitatis, quam materiæ, & consequenter potest esse plus quantitatis quam materiæ in aliquo, & plus etiam materiæ, quam quantitatis; quod est contra principia, quibus probauimus non posse acquiri quantitatem nouam sine subiecto nouo.

Respondetur distinguendo antecedens: quod habet multum quantitatis suæ propriæ primò in seipso in hæretis, nego: quod habet multum quantitatis suæ propriæ, & etiam alienæ, sed non in hæretis in seipso, concedo antecedens; & similiter distinguo consequens. Itaque, quando corpus fit rarum, quia intra poros suos recipit corpuscula habentia quantitatem, & consequenter extenditur ad occupandum maius spatium, quàm antea occupabat sine augmento suæ materiæ; inde dicitur quod habeat multum quantitatis, & parum materiæ; & similiter quia ab illo quod condensatur recedunt corpuscula, & comprimuntur partes ipsius ad occupandum minorem locum sine deperditione vllius partis suæ materiæ, dicitur habere multum materiæ, & parum quantitatis.

52. *Dices*: non est maior ratio cur rarum dicatur habere plus quantitatis quam ante, ob quantitatem corpusculorum interceptorum, quàm etiam plus materiæ ob materiam istorum: ergo responsio non saluat difficultatem.

Respondetur, negando antecedens, quia quantitas corpusculorum tribuit rei rarefactæ maiorem extensionem quàm ante, & propterea potest dici aliquo modo suæ materiæ vero illorum nihil ipsi confert, & propterea non tam commode potest vocari materia ipsius.

Dices secundo: quamuis hoc modo saluetur in re rarefacta multum quantitatis, & parum materiæ; tamen in re condensata non potest saluari multum materiæ, & parum quantitatis, quia in tali re tantum ad minus est quantitatis, etiam suæ propriæ, quantum est materiæ secundum nostram sententiam: ergo adhuc manet difficultas.

Respondetur, distinguendo antecedens: multum materiæ & parum quantitatis in consideratione ad quantitatem, quam ante habuit, aut quam poterit habere per rarefactionem, nego; sine tali consideratione, concedo antecedens, & nego consequentiam.

Quæres primo, unde adueniunt corpuscula illa, quæ ingrediuntur poros rei rarefactæ?

Respondetur, illa partim generari de nouo per rarefactionem, partim reperiri in corporibus vicinis; ac vel ad vacuum impediendum confluere ad illos poros; vel eo detrudi per aliquas causas.

53. *Quæres secundo*, in qua actione consistat formaliter rarefactio?

Respon

Respondeo, si loquamur de actione, per quam ignis, verbi gratia rarefacit aquam, aut quaecumque aliam substantiam, quod consistat in calefactione, non quidem quatenus calefactio est formaliter, quia ut sic habet facere illam substantiam calidam, & per hoc præcisè non habet rarefieri; sed quatenus ad eam sequitur, quod dilatetur partes corporis rarefacti per intromissionem alterius corporis. Si vero loquamur de rarefactione quatenus præcisè habet dilatare illas partes per illam intromissionem, consistit in actione per quam producit illa partium extensio & intromissio alterius substantiæ.

Et si quæras, in quam ex his actionibus simpliciter, & formaliter debet dici consistere?

Respondeo quod in posteriori, quia per illam solum corpus rarefieret, si esset absque altera; per alteram vero non rarefieret, si hæc non esset; unde mihi videtur quod illa actio productiva caloris aut cuiuscumque alterius qualitatis, ad quam sequitur illa extensio, dicatur rarefactio eo modo, quo actio quam habet homo circa materiam convertendam in substantiam hominis, dicitur generatio, quatenus scilicet est actio, ad quam connaturaliter sequitur generatio.

DISPUT. XXVII.

De Elementis.

DVOBUS locis solet tractari de elementis cum Philosopho, & in libris de Cælo, & etiam in præsentibus, in quorum secundo de iis solis & spectantibus ad ipsa agit Aristoteles. Ideo autem eorum consideratio ad hos libros spectat, quia cum actum esset de generatione, & corruptione corporum in communi, descendendum erat primo ad generationes elementorum, ex quibus cætera corpora generari solent.

QVÆSTIO I.

Quid est Elementum & quot sunt.

NON agimus hic de elementis in latissima acceptione, quatenus principium, & initium cuiusque rei solet vocari elementum eius; quo sensu litteræ dicuntur elementa orationis, & propositiones per se notæ elementa demonstrationis; sed in alia strictiori, quatenus elementum capitur pro corpore aliquo rationem aliquam specialem habente, ratione cuius dici debet elementum potius quàm alia corpora, quæ ratio specialis hic assignanda est.

Arriaga, reiecta descriptione Philosophi, describit elementum esse, quod una tantum ex primis qualitatibus constet. *Hæc descriptio non placet primò*, quia supponit non dari alias qualitates plures quam duas; ex hoc enim solum sequitur quod elementum quodlibet non haberet duas qualitates; sed hoc suppositum est falsum, ut postea videbitur. *Secundò*, quia licet quodlibet elementum solum constaret una ex primis qualitatibus, tamen non ex hoc formaliter haberet esse elementum: nam esse elementum competit ipsi, quatenus habet aliquo modo rationem principij aliarum rerum, ut omnes fatentur: ergo per hæc descriptionem non declaratur sufficienter ratio elementi ut elementum est, quamvis describeretur ratio rei, quæ est elementum, quatenus distinguitur ab omnibus aliis rebus, quæ non sunt elementum.

Confirmatur, quia si quis vellet describere risibile dicendo, quod esset illud quod esset rationale; quamvis reuera describeret re illam, quæ est risibilis, quatenus distinguitur ab omni alia re, quæ non est risibilis, tamen certum est quod non describeret illam ut est risibilis formaliter: ergo idem dicendum in proposito. Et per hoc patet quod male describeretur elementum esse quod exigeret duas ex primis qualitatibus, quam descriptionem idem *Arriaga* refutat ex eo quod supponat non dari nisi duas primas

qualitates, & consequenter falsum esse quod quodlibet ex mixtis postulet duas ex primis qualitatibus: sed hoc suppositum illius est falsum.

CONCLUSIO I.

2. Bene describitur Elementum, de quo hic agitur, esse corpus in quod alia corpora diuidi possunt, in quibus actu, vel potentia continetur; cum tamen ipsum in alia corpora specie diuersa diuidi non possit. Hæc est communis cum Philosopho 3. de celo tex. 31. contra *Arriagam*, quem miror à communi Philosophorum opinione absque meliori, quam ipse affert, impugnatione recedere.

*Probat*ur, quia & declarat hæc descriptio naturam elementi, quatenus habet rationem principij ac elementi; & omni ac soli cõpetit absque superfluitate, ut patebit exponendo singulas particulas. Dicitur corpus, ut ostendatur elementum, de quo agimus, esse corpus, & per hoc distinguatur à materia, & forma substantiali, quæ quatenus sunt principia prima, ex quibus omnia corpora naturalia fiunt, possent vocari elementa corporum naturalium. Dicitur, in quod alia corpora (intellige generabilia, & corruptibilia) diuidi seu resolui possunt, via generationis, & corruptionis, quatenus ex aliis corporibus corruptis generari potest elementum. Dicitur etiam, in quibus actu vel potentia insunt, tum ut significetur, quomodo habeat elementum esse principium aliorum corporum, quatenus scilicet in illis continetur aliquo modo: tum etiam ut sciatur, quod licet vnum elementum ex alio fieri possit, tamen vnum in aliud diuidi, aut resolui non possit, quia scilicet vnũ in alio non continetur actu aut potentia. Ad hoc autem ut aliquid in aliud resolui possit proprie, illud in quod resoluitur debet actu aut potentia contineri in eo, quod in ipsum resoluitur: unde licet ex aëre fieret ignis, tamen ignis non resoluitur, nec diuiditur in aërem, quia aër non continetur actu, aut potentia in igne; resolutio autem, & diuisio est in ea quæ continetur in resolutum, aut diuisum. Dicitur actu vel potentia, ut abstrahatur à controuersia inferius examinanda, an scilicet elementa actu, & formaliter contineantur in mixtis; an vero in potentia tantum seu virtualiter. Dicitur, cum tamen ipsum in alia corpora specie diuersa diuidi non possit, quia si posset sic diuidi, non esset primum elementum, sed potius illa alia corpora, in quæ diuidi posset. Dicitur, in corpora, & non in res, aut substantias, quia elementum corporeum quodcumque potest diuidi in materiam, & formam, quæ sunt res & substantiæ; non vero corpora, hoc est constantia materia, & forma. Dicitur denique, specie diuina, quia possunt elementa diuidi in partes integrantes suas, quarum quælibet est corpus; quia vero non habent partes integrantes diuersæ rationis, propterea nequeunt diuidi in corpora specie distincta.

3. Obicit Arriaga, alia corpora non componi ex elementis, nec elementa esse minus diuisibilia in alia corpora.

Sed hoc ipsum, quod est directe contrarium definitioni præmissæ, & propterea negandum ab omni assertore definitionis, probare certe deberet hic *Author*; nec quidpiam magis ridiculum est ad impugnandam aliquam sententiam, quam assumere oppositum eius absque ulteriori probatione.

Verum in forma respondeo negando illam propositionem *Arriaga* quoad utramque partem. Nec certe possent elementa habere rationem elementorum vlla ratione potius quam alia corpora nisi essent principia aliquo modo constituentia alia corpora, nec essent prima elementa, si eodem modo possent diuidi, & resolui in alia corpora, quo alia corpora possunt in ipsa; ergo alia quæ sunt constitutiva aliorum corporum, & aliquo modo minus diuisibilia quam alia corpora. Quomodo autem constituent alia corpora, & quomodo non sint indiuisibilia in alia corpora melius videbitur inferius, dum agatur de modo quo mixta constituuntur ex elementis.

CONCLUSIO II.

4. Quatuor tantum dantur elementa, nempe ignis, aër, aqua, & terra. Hæc etiam est communis cum Philosopho hic.

M m m 2

Probat

Quatuor tantum sunt elementa.